159 *The Maldives National Journal of Research*
Vol. 11, Special Issue (Theveli 2023), pp. 135-159

RESEARCH REPORTS

Language Attrition Among Maldivian Children: A Stakeholders' Perspective

AMINATH ZAHIR[1], AMINATH RIYAZ[1], & DHEEBA MOOSA[2]
The Maldives National University[1], Islamic University of Maldives[2]

ABSTRACT *The research underscores the significance of the mother tongue or the native language in the cognitive development, cultural assimilation, and linguistic proficiency of children. Dhivehi serves as the first language of the small island state of the Maldives. Despite the explicit emphasis on Dhivehi language instruction in preschools outlined in the 2015 National Curriculum of the Maldives, the English language continues to dominate the daily environment of children's early education. There is anecdotal evidence indicating a language shift and attrition of Dhivehi among Maldivian children, reaching a stage where English is the primary mother tongue for many Maldivian children. This qualitative inquiry aims to discern the factors contributing to the shift from Dhivehi to English language among children, elucidate associated concerns, and propose potential solutions. Data was gathered through focus group discussions with twenty-six purposively sampled participants across seven distinct stakeholder groups, each group comprising 3 to 5 members. Thematic analysis was applied to the data. The findings highlight that children's detachment from the Dhivehi language and the observed language attrition are influenced by an inhospitable linguistic milieu and the prioritization of English over Dhivehi during their early language acquisition and learning stages. Drawing correlations between the results and concepts of cultural and national identity, it is imperative to address these issues in national policy-making.*

Keywords: Language vitality, Language shift, Language policy, Language loss, Language education policy, Language endangerment, Native language, Mother tongue

ދިވެހި ކުއްޖުކުދީން ދިވެހިބަހުން ބީރައްޓެހިވުން: މަސްލަހަތުވެރިންގެ ނަޒަރުން

އާމިނަތު ޒާހިރު[1]، އާމިނަތު ރިޔާޟް[1]، ދީބާ މޫސާ[2]
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ޔުނިވަރސިޓީ[1]، ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިސްލާމީ ޔުނިވަރސިޓީ[2]

ޚުލާޞާ: ދިރާސާތަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި މާދަރީބަހުން ވާހަކަދައްކުމަކީ ކުއްޖުކުދީންގެ ވިސްނުމުގެ ތަރައްޤީއަށް މުހިންމު ކަމެކެވެ. މީގެ އިތުރުން އާދީ ކުއްޖާގެ ސަގާފަތާއި އާދަކާދައިން އަހުލުވެރިވުމާއި ދޮވަސް ބަހެއް ރަނގަޅަށް ދަސްކުރުމާއި ކުއްޖާގެ އަމިއްލަ ސަގާފަތުގެ އިތުބާރު ދަމަހައްޓަމުން ވެސް މުހިންމު ކަމެކެވެ. ދިވެހި ބަހަކީ ދިވެހީންގެ މާދަރީބަހެވެ. ނަމަވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ،

ބައެއް ތުއްތުކުދިން މިހާރު ވާހަކަދައްކާ މައިގަނޑު ބަހަކީ ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި އިނގިރޭސިބަސް ކަމުން ބައްޓަންކުރުވޭތީ ތަފާތު ހިޔާލު ފަރާތްތަކުން ދެކޭގޮތް މަޢުލޫމާތު ހޯދުމެވެ. 2015 ވަނަ އަހަރު އާންމުކުރެވުނު ދިވެހިބަހުގެ ޤައުމީ މަންހަޖުގައި ބާރުއަޅާފައިވަނީ، ދިވެހި ތުއްތުކުދިންނަށް، "ބައި-ލިންގުއަލް"ގެ މަޤްސަދުގައި ދިވެހިބަހުން އިސްތިޢުމާލުކުރުމެވެ. ނަމަވެސް ޤައުމީ ބައި-ލިންގުއަލްގައި އިސްތިޢުމާލުކުރި އިނގިރޭސި މީޑިއަމްގެ. އެޖުކޭޝަން މިނިސްޓަރު ހަވާލުކުރެއްވީ 2023ގައި ނޫސްއެއްގެ ބުނާ ސްކޫލްތަކުގައި ބާނާލާފައިވާ ގުޅިގެން ދިވެހިބަހުގެ ނިޒާމް ދިވެހި ކުދިންނަށް ދިވެހިބަސް ތަރައްގީކޮށް ޝައުގުވެރި ވަމުންދަނީ އެކަމާ، އެޖުކޭޝަން މިނިސްޓަރު ކަނޑައެޅުއްވި ހަމައެކަނި ވޯޓެވެ. އެހެންކަމުން މި ދިރާސާގެ މައިގަނޑު މަޤްސަދަކީ ދިވެހި ތުއްތުކުދިން ދިވެހި ބަސް ދެނެގަތުމާ ސަބަބުތައް ކުރިމަތިވާ ބައި ކަމާއި ހުރި ކަންތައްތަކެވެ. މި ދިރާސާގައި ހުރި ކަންތައްތަކާއި ކުރިމަތިވި ކަމަކީ ދިރާސާގެ ނަތީޖާއެވެ. ދިރާސާކުރެވުނު މައިގަނޑު އެއްބައިވަންތަ ހިސާބެއް އަނެއްކާވެސް ގިނަކުރާ ފިކުރުތަކެވެ. މިގޮތުން ސުވާލުގެ ގޮތުގައި ހިމެނުނީ ހާމަކޮށް ދިނުމުން 7 ދާއިރާއަކުން 26 ބައިވެރިންނެވެ. މި ރިސާރޗްގެ ނަތީޖާ ގޮތުގައި ތުއްތުކުދިން ދިވެހިބަހަށް ޝައުގުވެރިވުން މަދުވެފައިވާ އެއް ސަބަބަކީ އެ ކުދިން އޮޔާ މާހައުލަކީ ދިވެހިބަހަށް ބައްޓަން މާހައުލެއް ނޫނެވެ. މީގެ އިތުރުން އެ ކުދިން ބޭސް ދަރަސްކުރުން އަންނަނީ އިނގިރޭސި ބަހުން ކަމުގައިވާތީ ކުދިން ދިވެހިބަހަށް ކުރިމަތިވާ އިނގިރޭސިބަހަކީ އިނގިރޭސިބަހަށް ބައްޓަން ދިވެހިބަހުގެ މައިގަނޑު ގެ އެ ކުދިން ދެކޭ އަދަބަކީ ކިޔާނެ ދިވެހިބަހެވެ. މިއާއެކު ދިވެހި ތުއްތުކުދިންނަކީ ދިވެހިބަހާ ކުރިމަތިވާ ކަމެކެވެ، ދިވެހިބަސް ސަރުކާރުގެ ޖާމިޢާ އިދާރާތަކުގައި މާލޭގައި ހިމެނޭ ޖަވާބުދާރީވާ ޕާޓީއަކީ، ދިވެހިބަހުގެ ބައިއަޅާ ބަހުގެ ގޮތުގައި، އެ ކުދިން ބޭނުންކުރަން ދިވެހިބަހުގެ ކުރިއަރާ ތަރައްގީކުރުމެވެ. މި ދިރާސާގެ ރެކަމެންޑޭޝަން ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތަކަށް ދިވެހީންގެ އަދި އެކުވެރިން ޤައުމީ ޝުޢޫރު ވެސް ގެއިން ހުރި ހިމާޔަތް ކަންތައްތަކެވެ، މި ކަންތައްތަކަށް ހުރި ހިމާޔަތްތެރިކަމަށް ސިޔާސަތު ކަނޑައަޅާދިނުމަށް ވެސް މި ރެކަމެންޑޭޝަން ޖައްސައިދެއްވުން މުހިންމެވެ.

ފާހަގަކުރުޖުމްލަތައް: ބަހުގެ ދިރުން، ބަސް ބަދަލުވުން، ބަހުގެ ސިޔާސަތު، ބަސް ނެތިދިއުން، ޢިލްމުވެރި ބަހުގެ ސިޔާސަތު، ބަސް ނަގައިދެއްކުން ހިމާޔަތްކުރުން، ވިސްނުން، މާދަރީބަސް

ތައާރަފު

ދިވެހިބަހަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ އަދި ރަސްމީ ބަހެވެ. ދުނިޔޭގެ ގިނަ ޤައުމުތަކާ ހިލާފަށް، ދިވެހިންނަކީ އެއް ބަހެއްގެ ވާހަކަދައްކާ ބައެކެވެ. ދިވެހިސާހިތްކުރުން ހުރިހާ ގޮތްގޮތުގައި ތުއްތުކުދިން މާތަރިބަހުން ވާހަކަދައްކަމުގެ އެ ކުދިންގެ ވިސްނުމުގެ ތަރައްޤީއަށް މުހިންމު ކަމެވެ. މީގެ އިތުރުން އެއީ ކުއްތާގެ ސަގާފަތާއި އާދަކާދައަށް އަހުލާޤީ ތަރުބިއްޔަތާއި ދީނީ ބައެއް ތަސައްވުރުތައް ތަރުތީބުކުރުމާ ކުއްތާގެ އަޤީދާ ނަފްސާނީ އިޖުތިމާޢީ ތަޢުލީމުދޭން ވެސް މުހިންމު ކަމެކެވެ. ދިވެހިބަހަކީ ދިވެހީންގެ މާދަރީބަހެވެ. ނަމަވެސް ދިވެހިބަހުގެ، ބައެއް ތުއްތުކުދިން މިހާރު ވާހަކަދައްކާ މައި ބަހަކީ ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި އިނގިރޭސިބަސް ބަހެއް ކަމުގައި ބަލާނުލެވޭނެ މަރުހަލާއަކަށް ވަޑައިގެންނެވި ތަފާތު ހިޔާލު ފަރާތްތަކުން ދެކޭ ގޮތް ހޯދުމެވެ. 2012 ވަނަ އަހަރު އާންމުކުރެވުނު "ދެ-ބަސްކުރާ" ހިންގުމުގެ ގަވާއިދު (ގަވާއިދު ނަންބަރު 2012/1) އަށް ޢަމަލުކުރަމުންދިޔަ 2014ގައި އާންމުކުރެވުނު ދިވެހިބަހުގެ މަރުޙަލާގެ ޤައުމީ މަންހަޖުގައި ބާރުއަޅާފައިވަނީ، "ދެ-ބަސްކުރާ" މަޤްސަދުގެ ދަރިވަރުންނަށް ދިވެހިބަހުން އިސްތިޢުމާލުކުރުމެވެ (ނެޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޖުކޭޝަން، 2015). ނަމަވެސް މި ގަވާއިދު ވަނީ، 2020 ވަނަ އަހަރު އާންމު ކުރެވުނު ދިވެހިބަހުގެ މަރުޙަލާ ބަލާ ގަވާއިދުގެ (ގަވާއިދު ނަންބަރު 2020/24) އިން އުވާލެވިފައެވެ. ދިވެހިބަހުގެ މަރުޙަލާގެ ގަވާއިދު ނަންބަރު 2020/24 ގެ ހަތްވަނަ މާއްދާގެ 'އ'ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ "ކުލާހުގެ މަސައްކަތްކުރުމުގައި، ކުލާހުގެ ސަގާފީ ޙަރަކާތްތަކުގެ ތެރޭގައި، ބަހަހުގައި، ޤައުމުގެ އާދަކާދަތަކުގައި، އަދި ދީނުގެ ވިސްނުމުގައި ދިވެހިބަސް އިސްތިޢުމާލުކުރަން" (ސ. 5) މި ގޮތަށެވެ. ނަމަވެސް ޤައުމީ ދެ-ބަސްކުރާ ދަރިވަރުން ދިރާގެން

ކަމީ ސާނަވީއާ ހަމައަށް ކިޔަވައިދޭނީ އިނގިރޭސި ބަހުން ކަމަށްވާތީ، ރާއްޖޭގެ އިސްކޫލު މަރުޙަލާ ނިންމާފައި ނިކުންނަ ކުއްޖާގެ ކިބައިގައި، ކުރިން ބުނެވުނު ދިރާސާތަކުން، ދިވެހިބަހާއި ދިވެހި ސަގާފަތަށް އިހުމާލުވުމުން އަސަރުކުރުމާއި ހުންނާނެ މިންވަރާ ގުޅޭ ސުވާލު އުފެދުން ޖެހެއެވެ. ދިވެހި ޤައުމިއްޔަތުގައި ދިވެހިބަހަކީ މި އަސާސީ ދެބަސް ބަހުގެ ދަރަޖަ ދޫކުރެއެވެ. އެޖުކޭޝަން މިނިސްޓަރ ހަވާލާދީފައި ރަޝީދު (2023) ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި ދަރިވަރުންނަށް ދިވެހިބަސް ރަނގަޅަށް ނޭނގުމަކީ އެ ކުދިކުދި، އެޖުކޭޝަން މިނިސްޓަރ ކަންބޮޑުވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. މިކަން މިހެން އޮތުމަކީ، ތައުލީމީނިޒާމު ކުރިއަށްދާގޮތުގައި ދިވެހިބަހަށް ވާނީ މިޒާޖަށްވާގޮތް ބަހާލައިގެންނެއް، އެ ކުދިން ދިވެހިބަހާ ދުރަށްދަނީ ޢިލްމީގޮތުން ދެނެގަނެވޭ ދެކުނުވިލަ ބަހާ ގެންދިއުމުގެ ސަބަބު ދެނެގަތުމަށް ބޭނުންވާ ދިރާސާތަކެއް ކުރެވިފައެއް ނުވެއެވެ.

އެހެންކަމުން މި ދިރާސާގެ އަމާޒަކީ ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަހަށް ފެންނަ ސަގާފީ ބަދަލާއި މުޅި ކަންކަމުގައި ބަހުގެ ރޯލު ހިމެނޭ ގޮތް ދިވެހިބަހުގެ ކަންތައް ކުރާގޮތް ދިރާސާކުރުމެވެ.

އިލްމީ ނަޒަރިއްޔާގެ ޚުލާސާއި އިލްމީ މުރާޖަޢާ

މުޖުތަމަޢުގައި އެ ބަހެއް ބޭނުންކުރުން އިތުރުކުރުން، އެ ބަހުން ވާހަކަ ދައްކާ ފަރާތްތަކާ ބެހޭ ބޭނުންކުރުން ބަލައި އެ ބަހަކާ ގުޅޭ ހަރަކާތް ސިޔާސަތަށް އެންމެން ޤަބޫލުކުރެއެވެ. ހުއްސަލާދެ ދިވެހިބަހަށް ފަރަ، މަދު ބައެއް ބޭނުންކުރުމުގައި ބަސްތަކެއް މިއީ ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެކެވެ. ސްޕޮލްސްކީ (2004) ބަޔާންކޮށްފައިވާ، ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އަސާސީ ("ޚާއްސަ ގޮތެއްގައި ބޭނުންކުރާ") ނުވަތަ "ދެ ބަސް ބޭނުންކުރާ" (ނުވަތަ "ބަސް ބޭނުންކުރާ")، މި ނަޒަރިއްޔާގެ އަސާސީ އެއްޗެއްސަށް މައިގަނޑު ތިން ބައެއްގެ ބަހުގެ ބޭނުންކުރުމާ ގުޅޭ، ބަހާ ދޭތެރޭ ގަބޫލުކުރާ ގޮތްތަކާއި، ބަހުގެ ރޭވުމެވެ. މި ތިން ބައި އެއްބައި އަނެއްބަޔާ ގުޅިފައިވާ ތިން ބައެވެ. މި 3 ބައި ހާކަ 1 ގައި ދައްކުވައިދީފައިވާނެއެވެ. އަދި އޭގެ ފަހުން، ސްޕޮލްސްކީ (2004) ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އަސާސީ ގޮތުން 3 ބައިގެ ތަފްސީލު ތިރީގައި އެވަނީއެވެ.

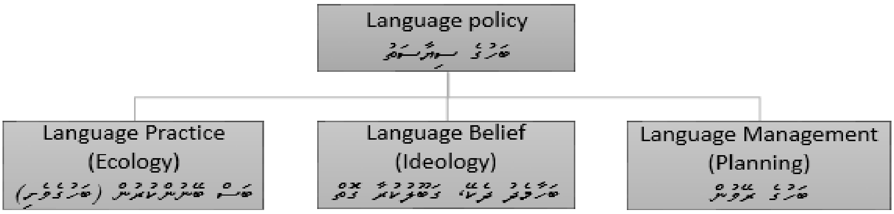

ހާކަ 1. ސްޕޮލްސްކީގެ (2004) ބަހުގެ ސިޔާސަތު އަށަގަނޑުގެ ނަޒަރިއްޔާ

ބަސް ބޭނުންކުރުން

ސްޕޮލްސްކީ (2004) ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ އަސާސީ ގޮތުގައި ހިމެނޭ ފުރަތަމަ ބައަކީ ބަސް ބޭނުންކުރުމެވެ. މިއީން ތަނަވަސްކޮށް ބަހުގެ (އިކޮލޮޖީ ނުވަތަ) ވެށްޓެވެ. ބަސް ބޭނުންކުރުން މާނަކުރުމުގައި ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތް މިހެން ބަސް ބޭނުންކުރާ ގޮތްތަކާއި ހިމެނެނީ އިޖްތިމާޢީ ގޮތުގައި ބަސް ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތެވެ. މުޖުތަމަޢުގައި ބަސް ބޭނުންކުރުން ދިރާސާކުރެވޭނެއެވެ. މިގޮތުން ތަފާތު ބަސްބަސް، ބަހުގެ ސްޓައިލްތައް، އެ ބަހެއް ބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުކުރުމަށް މިންކުރެވެއެވެ. ސްޕޮލްސްކީ (2012) ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ކިޔަވައިދިނުމުގެ ބޭނުންކުރާ

"މީޑިއަމް" އާއި ބަހުގެ މަސްދަރުގެ ސަރަހައްދުން މުސްތަޤްބަލުގައި މުޖުތަމަޢުން ބަސް ބޭނުން ކުރަމުން ގެންދާނެ ގޮތުގެ އިޖުތިމާޢީ، ސިޔާސީ، އަދި އިޤްތިޞާދީ ނަތީޖާތައް ކުރިމަތިވާނެކަމީ. ބަސް ދެމެހެއްޓުމުގެ މައިގަނޑު ދައުރު އަދާކުރާ ތަނަކީ އިސްކޫލުތަކެވެ.

ބަހާމެދު ދެކޭ އަދި ގަބޫލުކުރާ ގޮތް

ސްޕޮލްސްކީގެ (2004) ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ ތިންބައިވެރިކަމުގައި ހިމެނޭ ދެވަނަ ބައަކީ ބަހާމެދު ދެކޭ ގޮތެވެ. ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއް ވެސް އެ މީހުންގެ ބަހާ އެ ބަހަށް ދެކޭ ގޮތްތަކެއް ހުރެއެވެ. މީގެތެރޭގައި ހިމެނެނީ ބަހާ ދެކޭ މުޖުތަމަޢުގެ މަންބަހުގެ ގޮތުގައި ހެދި ގަބޫލުކުރުންތަކާއި އަގުކުރުންތަކެވެ. މި ބާރުލުން ޑަސް-ގަސްބަހާ (2017) ފާހަގަކުރައްވާ ގޮތުގައި، ބަހާ ދެކޭ ދެކުމުގައި ހިމެނޭ ބިނާވެރި ވަކި ވިސްނުމެއް ބައެއްގެ މައްސަލަތަކެވެ. ފުރަތަމަ ކަމަކީ ވިސްނުމުގެ ބާރެވެ. މީގެ ސަބަބުން ފުރުސަތުތަކާއި ގޮތްތަކުގެ ދެނެގަތުންތަކަށް އަސަރުކުރާ ތަކެތި އިތުރު، ތަނަވަސް ވިސްނުންތެރިކަމުގެ ސަބަބުން ވެސް ބަހެއް ދަސްކުރުމުގެ މުހިންމުކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން ގެންގުޅޭ ދެކުންތަކުން އުފެދޭ ބައިވެރިވުން ކުރިޔަށް ބަލައެވެ. ދެވަނަ ކަމަކީ، ކުރާ އަސަރު ކަމާއި، މިކަމާ ގުޅިގެންވާ ވަކި ބަހަކާމެދު އުނދަގޫ އިހުސާސްތަކެވެ. ތިންވަނަ ކަމަކީ ކަމާ ގުޅޭ ބަހާކަމެއްގައި، މީހަކު ބަސް ދަސްކުރަން ދެއްކާލުން އަދި ދަސްކުރުމުން، މި ބާބުގައި ޑަސް-ގަސްބަހާ (2017) ވިސްނި ކުރައްވައެވެ. އަހަރެންކުރަން މުޖުތަމަޢުގައި ކުއްޖާ ބޭނުމުން އަންނަ އިރު، ބަހެއް ދަސްކުރުމުގެ ބޭނުންވާ ބޭނުން ހިންގާދިޔައީ އެ ކުއްޖަކު އަޑު މާހައުލުގައި އެ ބަހަކާ މެދު ދެކޭ، އަދި ގޮތްތަކުގެ ނަތީޖާ އެ ބަހެއްގެ މުހިންމު ކަން ހިންގާޑުއްވާ މިންވަރެއްގެ މައްޗަށެވެ.

ބަހެއް ދިރިދުއްމަތެއް އެ ބަހަކާ މެދު ފުރި ވިސްނުމުން ދެކޭ ޤަބޫލެވެ. އަހަރެންނަށް ކަމުގެ ފާހަގަކުރުމަށް އެ ފުދޭ ބަހެއް ނޯރިޓީއަކީ އެކަމާ ދެނެގަތުން އެވެ. ކްރިސްޓަލް (2000) ލިޔުއްވާ ގޮތުގައި ބަހެއް މަރުވުމަކީ އެއް ޖަމާ ޢިލްމީ ޗާލެންޖެއް އެބައިމީހުންގެ މާދަރީބަހާ މާ މުހިންމު އެއްކަމެއް ނުވާނެވެ. އަދި މިކަމުގެ ސަބަބުން ނުފޫޒެއް ބޮޑު ބަސްބަހުގެ ކުރިމަތީގައި އަމިއްލަ މާދަރީބަސް ފުރަތަމަ ޤާނޫނުގައިވެއެވެ.

ބަހުގެ ބޭނުން

ބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ ތިންބައިވެރިކަމުގައި ހިމެނޭ ތިންވަނަ އަދި އެންމެ މުހިންމު އެއް ބައަކީ ބަހުގެ ބޭނުމެވެ. ބަހުގެ ބޭނުމަކީ އިޖުތިމާޢީ އަދި ބަހަކީ އިޙުސާސް ދެއްކޭ ގޮތްތަކެވެ. ބަސް ބޭނުމަކީ ބޭނުމެއް ބަހުގެ މާނައެއް ބަހެއް ދިރުމާ މުއާސަލާތުކުރުން ހެއްޔާ ހުރިކަމާ ބަސް ކުރިއަރުވައި ދެމެހެއްޓުމުގެ އިޙްތިރާމްކުރުމެއް ގޮތް، ސަރުކާރުގައި މުޢާމަލާތުގައި ބަސް ކުރިއަރުވައިދިނުން މަސައްކަތްތަކާ ގުޅޭ ނިޒާމުތަކުގައި ބަހުގެ އެކިފަރާތްތަކުން މަސްލަހަތު ބަލާނެ މުޖުތަމަޢަކުގެ ބޭނުންކުރުން ބޭނުމުގެ (ޖަރނަލް އަދި ގޮފުމާ، 1971؛ ކޫޕަރ، 1989). ބަހުގެ ބޭނުން އަމަލުކުރަމުން ވަނީ ބަސް ބޭނުންކުރާ ކަމާ ގުޅިގެން ބަސް ބޭނުންކުރާނެ ގޮތެވެ. އުސޫލު، ޑިރެކްޓް-މައިކްރޯ / މެކްރޯ-ޑިރެކްޓް ("ބޮޓަމް-އަޕް"، "ޓޮޕް-ޑައުން") މިގޮތުން ބޭނުން ކުރެވޭ ސިފަތަކެވެ. ބަހުގެ ސިޔާސަތަށް މައިކްރޯ ޑިރެކްޓް، ސަރުކާރުން ކަނޑައަޅައި ތަޢުލީމީ ނިޒާމު ހިންގުމަށް ޤާނޫނުތައް އެކުލެވޭ ނިޒާމެކެވެ، ބަސް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ބަސް ބޭނުންކުރާނޭ ބަހާ ބަހުގެ އަސާސީ ބަސް ހަމަ ވިސްނުމަށް، ޑިރެކްޓް-މައިކްރޯ ހިންގުމެއް ހިންގާވަލުން ބަލައި ބަހުގެ އަސާސީ ހިސާބު ހަދައި، ބަހުގެ ބޭނުން އެކަށީގެންވާގޮތް ބަހުގެ ސިޔާސަތު ކާމިޔާބު ކުރާނެ ތަރުޖަމާކުރާ ކުރަނީ ސަރުކާރުގެ (ކޮސްވަމާ އަދި ޖަރނަޑަން، 2015).

މާދަރީބަހުން ވާހަކަދެއްކުމުގެ މުހިންމުކަން

ކޮރިސްޓަލް (2008) ހާމަކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގައި ދުނިޔޭގެ އާބާދީގެ ހަތަރުބައިކުޅަ ތިންބައިހާ ދެބަހާސަ ("ބައިލިންގުއަލް") އަހުލުވެރިންނެވެ. ދެބަހާސަރައީ ދެބަހުން، އަދި ގިނަބަހާސަރައީ ("މަލްޓިލިންގުއަލް" އަކީ) ދެ ބަހަށްވުރެ ގިނަ ބަހުން، މުޢާމަލާތްކުރުމުގެ ހުނަރު ލިބިފައިވުންކަމުގައި މެއަރސް-ސްކޮޓަން (2006) ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ތިރީސް ބަސްބަހުން ވާހަކަދައްކާ ގިނަ މުޖުތަމަޢުތަކުގެ އެއްބަސް ނުވަތަ ބަހުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އިންސާނުންގެ ވެރިބަސް ނުވަތަ އާންމު މާދަރީބަހަކީ އާދަ، އާންމު މުހިންމު ބަސްތަކުގައި އެންމެ ފުރިހަމައަށް ތަރައްޤީވެފައިވާ އެކަސް ބަހެއްކަމުގައި އެމެރިކާ، ޓޮބްސްކޯޓްސްކައި އަދި ކެބިޑްބާ (1996) ހާމަކޮށްދީފައިވެއެވެ. ހަމައެކަނި ކުރިއަޅާ ބަހުގެ ހިނގަމުންދާ ގޮތުގެ އަހުލުވެރިން އޭގެ ހުނަރު އެންމެ އަދުވިތެއްތަކުގައި ދެބަސް ފުރުސަތުވެރި އޭނާގެ "ކުރިޢުލަތު އޯބޯ" ގައި (ތަރުޖަމާ، 12 އަހަރުވުމުގެ ކުރިން) ބަސްދަސްކުރުމުގެ ކުރިއަށްއޮތް ޓްރޭސްޓިއަރު (1959) ހަވާލާދީފައި އޮޑަސް (2003) ހާމަކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގައި ތަޢުލީމީ ބަސް ދަސްކުރަނީ އާދައިން ލިބިދިޔާ "ކޮންމެއުމުރެއް އޮނިގަނޑުގެ ބުނެފަސް"ގެ ސަބަބުން ބަސް އަރުވާލުމުގެ ހާއްސަ ކުޅަދާނަކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. މިގޮތުން "ތަރުވަރި ސަލާމް ގެރެޖަރ"ގެ ސަބަބުން ތަޢުލީމީ އަށް މާހައުލުގައި ބަސް ބަސްދަސްކޮށް ހަމަޖެހުމާއި ގުޅިގެން އެކުލަވާލެވޭ ބަސް އަރުވާލުމުގެ ކުޅަދާނަކަމުން އާދައިން ލިބިގެންދެއެވެ (ފްރޮމްކިން، ބޮޑުމަން އަދި ހައިމްސް ،1999؛ ޑޮންގަސް، 1999).

މާދަރީބަހަކީ ކުދިން މުޅިން ވަރަށް ދުވަސް ބަހެއް ދަސްކުރަން ފަސް ދުވަހުގެވެ. ކުދިންގެ "ކޮރިޓިކަލް އޭޖް" ގައި ދުވަސް ބަހެއް ދަސްކޮށްދެނީ އެ ބަހުގެ އަޅުވާލައި އެ ބަހެއް އަހުލުވެރިވުމުގައި މިސާ މާ ކުޅަދާނަވާން ކަމަށް ސްޕިރޯ-ޖޯރޭސް (2006) ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އަދި މާދަރީބަހުގެ ވަރުގަދަ ބިންގަލުން ކުދިންނަށް އިތުރު ބަސްތައް ދަސްކުރުމަށް ބޮޑުވަރުގެ ހުނަރުތައް ލިބިދެނީ އެކަށީގެން ލިޔުއްވާ ވެއެވެ. ކުދިންގެ މާދަރީބަހަކީ އެ ކުދިންގެ ކިބައިގައި އަނގަބަސް ބަހަކަށް ވުރެއް، މި ބަހުގެ ގޮތުގައި ދަސްކުރުމުގެ ހުނަރަކީ ފުރަތަމަ އެހެން ބަސްބަހަކީ ފުރަތަމަ ހުނަރުތައް ހުރިހާ ކަމަކަށެވެ. އެހެންކަމުން ތަޢުލީމީ އެތެރޭ ފުރަތަމަ އަހަރަކީ އެ ކުދިންގެ މާދަރީބަސް ދަސްކުރުމުގެ އިސްކަން ދިނުމަކީ މުހިންމު ކަމެކެވެ.

އިސްވެ ބަޔާންކޮށްދިން މައުލޫމާތުން ހާމަވާ އެއް ކަމަކީ މާދަރީބަހަކީ ފުރިހަމަވުމަކީ، އެ ކުދިންނަކީ އެއްގެ ގޮތުގެ ފުދިގެން ކުރިއަރާ ވަރަކަށެވެ. ބަހުގެ ޖަރުމަނުވުން ކުދިން އެ ކުދިންގެ ސަގާފަތް ވަސް ގޮވިފައިދާނަރުވެއެވެ. ތަޢުލީމުގެ ފެންވަރު ރަނގަޅުކުރުމަށް ޝަކުލުން ބަހުގެ ސިޔާސަތުތަކުގައި މާދަރީބަހުން އުނގެނުމަށް ޚާއްޞަކުރަން ޖާގަ ދޭށެވެ. ނިޝާންތީ (2020) ހާމަކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގައި، މާދަރީބަހަށް ސަމާލުކަން ކުޑަކުރުމަށް ކުދިންގެ ދަރުމަގެ ތަޢުލީމުގެ "މަޖާ" ބައްޓަންކުރުމަށް ނިޔާމިއްޔާ އަދި ކުދިންގެ އުނގެނުމަށް ނޫނީވެ ހަސަރަކާ ގޮތުގައިވާކަން ފެނިގެންދެއެވެ. އެހެނީ ނިޝާސަން މަސްޢޫލު ހަވާލާދީފައި ނިޝާންތީ (2020) ލިޔުއްވާ ގޮތުގައި "އެ މީހަކާ އޭނާގެ މާދަރީބަހުން ނޫން ބަހަކުން ވާހަކަދައްކާނަމަ އެ ބަހެއް ވަނީ ސިކުނޑިއަށް އޭނާގެ ބޮޑިހެވެ. ނަމަވެސް އޭނާގެ މާދަރީބަހުން ވާހަކަދައްކާނަމަ އެ ބަހެއް ވަނީ ހިތަށެވެ (ސ. 77). އެހެންކަމުން ތަޢުލީމީ ނިޒާމުތަކުގައި އެ ކުދިންގެ މާދަރީބަހުން ކިޔަވައިދިނުމަކީ، އެ ބަހުން ވާހަކަދެއްކުން ދެމެހެއްޓެވެ. މިހާރު ގޮސްފައި ވަނީ ކިޔަވަން ހިންގާ ކުދިގެ މުހިންމު އެއް ނުކުތާއަކީ ދިވެހި ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ މާދަރީބަހަކީ (ނުވަތަ އެކުދިންގެ ގެދޮރުގައި އަނގަބަހުން ބަހަކީ) ދިވެހިބަސް ނޫން ބަހަކުން ވުރެން އުފެދުނު ހައިޖާނު ކުދިންނާއި ހުރިހާ ބަހަށް މަސްއޫލުވެ. މި ބަހަކީ، މި ޚިދުމަތް މަސައްކަތްގެ ބައިގައި އިތުރަށް ވާހަކަދެއްކުމާއި ވާހަކައެވެ. ދެން ބަޔާންކުރާ ނުކުތާތަކަށް ހުރަހެއްގައިވާ ބަސްބަހާއި ތަރުތީބުކުރުމުގެ ބަލައިގަތުމުގެ ކުރިއެރުމަށް ކުދިކުދި ކަންތައްތަކަށް ދޮރުދޫކުރުމެވެ.

ދެމެހެއްޓުމުގެ ޤައުމުގައި ބަސް ދަސްކުރުވުމުގެ ކުޅަދާނަކަމާއި ތަޖުރިބާ

ބަހެއް ދިރުވައިލުމުގެ ކުރިއެރުމަށް މަސައްކަތްކުރާ ބައެއް މުޖުތަމަޢުތައް ކަނޑައަޅާ ބަދަލުތައް ބާރުކުރެވެ. މިގޮތުން ބަހަކަށް އައުކުރުމުގެ
ހަވާއީ ބަހުގެ ދިރުވައިލުމުގެ މަސައްކަތުގައި އާ ބަހަކުން ވާހަކަދައްކާ ބައިވެރިވުމުގެ ފުރުޞަތު ކަމުގައި ވިލްސަން (2001)
ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. ހަވާއީ ބަހަށް، ދިރުން ހޯދައިދިނުމަށް މަސައްކަތް ފަށައިގަތީ، އަނބުރާ ބަސްތަކަށް
އަހަރުތަކުގައި ހޯދިފައި އެ ބަހުން ވާހަކަދައްކާ ހަވާއީ ބަހުން އިތުރު ކުދިން ބޭނުމަކީ އެ ބަހުން ވާހަކަ
ދެއްކުމަށް އިތުރުވުން ހޯދުމަށް ކުރިއަރަމުންދާ ކުދިންގެ ބަޔާ. މިގޮތުން ބަހާމެދު ފަސްޖެހުމުގެ އަބާރުތަކަށް މި ދެކޮޅު
"ޕޫނަނާ ލެއޯ" ކިޔާ، ބޭނުންކުރާ ފުރުޞަތު އެއްކަލަކަށް ހަދައިގެން މަސައްކަތް ކުރުމަށް ކުރިއަށްގެންދެވެ.

ނިއުޒިލޭންޑުގެ މާއޯރީ ބަހުގެ ބެލުމަށް ދިރުވައިލުމުގެ މަސައްކަތް، ބަހަށް އިތުރު ދިރުމަށް ހޯދުމަށް ބަހުގެ
އަހުލުވެރިން ވިސްނުމަށް މަސައްކަތްކުރުމަށް ކުރިއެވެ. މިގޮތުން ފުރަތަމަ ކުއްލި ބަހަކީ ދުވަސް އުޅޭތަނަކީ ހެދުމަށް ދުވަސްތަކަށް
ނިސްބަތްވާ ބެލެނިވެރި ބަހަށް. މި ބަސް ދިރުވައިލުމުގެ ކުލާސްތަކުގައި، އަދިވެސް ހޯދުމަށް ބަޔަކު ހިފާ
ފުރުޞަތުތައް ކުދިންބައިވަރު ބަލައިގަތް ނަމަ އެ މީހުން މި މަސައްކަތާއި ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގައި ބެލެނިވެރި ބަހުން ތާރީޚުގައިވާ
ބަސް ފުރުޞަތު ނުލިބި ރަނގަޅު "ޕޫނަނާ ލެއޯ" ކިޔާފައި (ޗޭސީ އަދި ދަނަކާ، 2018). އަދި މި ބަސް ފުރުޞަތުތަކީ،
މަސައްކަތާ، އުނގެނުމަށް އަދި އެގޮތުން ފުރުޞަތުތަކާ ބެހޭކަމުގެ ފުރަތަމަ އިތުރުކަން ހޯދުމަށް، ދަރިވަރު ފުރިހަމަކަމާއި
މަސައްކަތް ކުރެވުނެވެ. މިގޮތުން މި ބަސް ދަސްކުރުމުގެ އުނގެނުމާ ފުރުޞަތު ދަރިވަރުން ދެނެގަތުމެވެ.

ދުނިޔޭގެ އެހެ ގައުމުތަކުގައި އޮތް މިހެން އެ ބައިވެރިވުމުގެ ބަސް ކުރިއަރުވައިގެން ތަރައްގީ މަސައްކަތަށް ކުރިއެވެ.
މިގޮތުން ފުރަތަމަ ކުއްލި ބަހަކީ ނިއުޒިލޭންޑުގެ މާއޯރީ މީހުން މަސައްކަތާ މާއޯރީ. މާއޯރީ ކުރިއަރުވައިގެން ބޭނުމަށް
ކުރިއަށް ފުރަތަމަ ކުއްލި ކުރުމީ "ޓެ-ވަނަކޭ" (Te Whanake) ނަމުގައި ހިންގާ އިންގިރޭސި މަސްއޫލިއްޔަތު. މި މަސްއޫލިއްޔަތު
މަސައްކަތް މަސައްކަތަށް މާއޯރީގެ ސަޤާފަތް، އަދި ކުރި ކުއްލި ބަހުގެ އުނގެނުމާއި އެ ކުއްލި ފުރަތަމަ ފުރުޞަތު ތަރުތީބު
ދަސްކުރުމާއި ވަސީލަތްތައް ތަރުޖަމާކުރެވިފައި (ހާރި، މެކްޑޮނަލްޑް އަދި މެކްރޭކަން، 2006). ހާއްސަ ބަދަލުތައް ފުރަތަމަ ކުރެވެ
ގެތެރޭގައި ޓެ-ވަނަކޭ އިންގިރޭސި ބަހާއި ސަޤާފަތާއި ގުޅުވާ ވާހަކަ، ކުރުމުގެ ވަރުބާރު ބަހެއް ބަސް ދަސްކުރުމުގެ އުނގެނުމަށް
ގެނެވެ. މިހެން ކޮށްދީ ކުރިއަށް ތަޢާރަފުކުރެވުނު "އޯޑިއޯ ވީޑިއޯ" ބޭނުންކުރުމުގެ، ތަޢާރަފުކުރެވުނު ހުނަރު ފުރުޞަތު ދެއްވެ.
މިހެން ކޮށްދީ ކުރި ކުރުމުގައި، މަސައްކަތުގެ ޚިދުމަތް އެ ދުވަހު ހުނަރުތައް ފުރާ ފުރަތަމަ ފަރާތަކަށް ފުރަތަމަ ކުރިއަރުވަ
ފުރަ ހަރަކާތްތައް ހުއްޓުވެ. މި ކުއްލި ފުރުޞަތު ކުރީގެ ފުރުޞަތުތަކާ ދެކޭ ހުނަރު އިތުރުވުމުގައި ބަހުގެ ގޮތުގައި
ދަސްކުރުމަށް ބަސްކޮށްދީ މާއްސަ ވެރިކަމުން އުނގެނުންތަކެއް. މި މަސްއޫލިއްޔަތު ސަބަބުން މާއްޔި ބަސް ދަސްކުރާ ފުރުޞަތުތަކާ
އިންގިރޭސިން މާއޯރީ ދަސްކުރާ އުނގެނުންތަކެއް ކުރުމުގެ އަދި މިގޮތް ހާއްސަ ބަސް ދަސްކުރާ ފުރުޞަތުތަކާއި
އުނގެނުމުގެ މީހުންގެ ސްކޫލުން ބޭނުމަށް ކުރަހާ ފުރުޞަތުކާއި އެ ފުރުސަތު އުނގެނޭ އުނގެނުންތަކުގެ މުއައްސަސާތަކުގެ
ފުރުޞަތުތަކާ އެޓެ-ވަރަށް މަސައްކަތާއި ބަސްފުރުޞަތު ފުރަތަމަ ކުދިން އިންގިރޭސި ޚިދުމަތް ކުރެވެ. މިގޮތުން ސަބަބުން މާއްޔި
ކުރިއަރުވައި އެ ބަހުން އަދި ދަރިވަރުން ޚިދުމަތް މަގުފަހިވެގެންދެއެވެ. މާއޯރީ ކުރިއަރުވުމުގެ އެއްގޮތް މިންވަރު ބޭނުމަށް
މާއޯރީ ސަގާފަތާއި ތާރީޚާ، އަދި އަމިއްލަ ވަޒީފާތަކަށް ހުރިހާ ކުރިއަރުވައިދިނުމަށް، ދުނިޔެއަށް ބަލާ (ހާރި އަދި ބަލައިގަތުން،
2006). އަންނަނިވި ބަހުގެ ދިރުވައިލުމުގެ ބަދަލު އެ ބަހާ ބޭނުންކުރާ ގުޅުވާލުމާ އެ ބަހުގެ ކުރިއަރުވުމަށް ދިނުމަށް
އެހީ ވެރިން ބޭރު ބަހަކަށްހަމަ އުނގެނުމެވެ. އަދި ބަސްކުރިއަރުވާލުމަށް އެ ބަހާއި ހުރިހާ މާއްޔި އިސްކަމުގައި ދިނުމަށް
މަގުފަހިކުރުމަށްޓަކައެވެ. މިހާރު ސަބަބުން ދުނިޔެ މި ބަދަލުތަކަކީ ދުނިޔެއަށް ގެނައި ނަތީޖާގައި، ހުރިހާ ކުރިއަރުވާލުމަށް
ދައުލަތް ދިނުމުގައި، ދުނިޔެބަހަށް ދެވިފައި ދުނިޔޭގެ ދެމިހުރެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަސް

ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ޖަޒީރާ ޤައުމެއްގެ ގޮތުގައި އޮވެ، އަމިއްލަ މާދަރީބަހަކާއި ބޭނުންކުރާ ހަމައެކަނި ޤައުމު ކަމަށް ދެކެން ފެނެއެވެ. ނަމަވެސް އެތަކެއް ބަހުރުވައި އޮންނަ މި ޖަޒީރާ ރަށްތަކުގެ އެންމެ ފަހުގެ ތަފާސް ހިސާބުތަކުން ދައްކާގޮތުގައި 186 ރަށެއްގައި މީހުން ދިރިއުޅެއެވެ (ނޭޝަނަލް ބިއުރޯ އޮފް ސްޓެޓިސްޓިކްސް، 2023). މިގޮތަށް ޖަޒީރާ ޤައުމުއްގައި ދިވެހިބަސް ދިރިހުރި އޮތުމަކީ ދިވެހިބަހާއި ދިވެހިންގެ ދިރިއުޅުމާ ގުޅިގެންވާގޮތުގެ އަހަމިއްޔަތު ކަމެކެވެ. ދިވެހިބަހަކީ ދިވެހީންގެ ސަގާފަތުގެ އެއްބައެވެ (ޒަހީރު، 2002). ރަސްމީ ލިޔުންތެރިކަމުން ފެށިގެން ޤައުމީ ދިރިއުޅުމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި މީހުން އާބާދުވާން ފެށީ މީގެ ސަނަތުން 500 އަހަރުގެ ކުރިން ކަމަށް ނަސީމާ މުހައްމަދު (2010) ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ، 2022 ވަނަ އަހަރުގެ ބާރަމުގެ ތަފާސްހިސާބުގެ ރިޕޯޓު ދައްކާ ގޮތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ މުޅި އާބާދީއަކީ 515,122 މީހުންނެވެ (ނޭޝަނަލް ބިއުރޯ އޮފް ސްޓެޓިސްޓިކްސް، 2023). ޤައުމުއްގެ ނިސްބަތުން މިއީ ކުޑަ އާބާދީއެއްކަމަކު، ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެއް ބަހެއް ހޯދުމަށް ދުނިޔޭގެ ނިސްބަތުން ދިވެހިޤައުމަށް ޚާއްޞަ ފުރުޞަތެކެވެ. އަހަރީ އަބަރާހީމް، ސަލީމް، އަދި ޝާހިދު (2019) ހޯދުންތަކުން ގޮތުގައި ދުނިޔޭގެ ބަސްބަހުގެ ތަސްވީރުކުން، ޤައުމުއްގެ އާބާދީގެ އަސްލުން އެއް ބަހަކުން ވާހަކަދައްކާ ދިވެހިން ޤައުމުއްގެ އަޑު އެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގާނޫނު އަސާސީގެ (2008) 11 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަކީ ދިވެހިބަހެވެ. އެވާހަކަ ޚާއްސަ ސަމާލުކަން ދިނުމަށް ތާރީޚީ ލިޔުންތަކާއި ޤައުމީ ސިފަ، ހާރިޖީ ގުޅުންތައް ވަރުގަދަ ޤައުމުތަކެވެ (ޒަހީރު، 2002). 1972 ވަނަ އަހަރު ފޮރިންފޮރިނަރުން ތަޢާރަފުވެ، ފޮރިންފޮރިނަރުން ދާރާވަގުން ދިރާސާ ކުރެ، ހުރަސްތަކުގެ ޤައުމީބަސްގައި އެންމެ މަގުބޫލު ފޮރިންފޮރިނަރުގެ މަސައްކަތްތަކުގެ ތަރައްގީ ދިވެހިރާއްޖޭ ހިމާޔަތް، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ބޭނުން ބަސްބަސް ބޭނުންކުރާ މިންވަރު ވެސް އިތުރުވެފައިވާ ކަމަށް، ފްރިޓްޒް (2002) ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. އަދި ފްރިޓްޒް ހާމަކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގައި 1960 ވަނަ އަހަރު، ރާއްޖޭގެ މަދަރުސާ ނިޒާމު އިނގިރޭސި "މީޑިއަމް" ބަދަލުކުރުމުގެ ސަބަބުން އިނގިރޭސި ބަހުގެ ނުފޫޒު ދިވެހިބަހުގެ މައްޗަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ފޯރާފައިވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި ބަހުގެ ސިޔާސަތު އެކުލެވޭ ހުރިހާއެއް ތާވަލު 1 ގައި ހިމަނާފައި ވާނެއެވެ.

ތާވަލު 1 ގައި އެކުލެވޭ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި ބޭނުންކުރާ މައިގަނޑު ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަހެވެ. ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަސް ކިޔަވައިދިނީ މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. 1960 އިން ފެށިގެން ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިނގިރޭސި މީޑިއަމް ތައާރަފުވެ، އެ މީޑިއަމުން ވަކި ކިޔަވައިދޭން ފެށިފައެވެ. މި ގޮތުން އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދޭން ފެށުނު ނަމަވެސް މި ބަދަލު އިސްލާހުތަކުގައި ތަސްދީޤުކުރެވިފައިވާ އަދި ވަކިން މަޖާ ދެމެހެއްޓުމަށް ކުރިއަށްގެންދެވެއެވެ. މިގޮތުން ޒަހީރު (2002) ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތުގައި 1980ގެ އަހަރުތަކުގެ ކުރީ ކޮޅުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމީ ނިޒާމު ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ވަކި ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދީގެންނެވެ. ނަމަވެސް މިހާރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމީ ނިޒާމަކީ އިނގިރޭސިބަހަށް އިސްކަންދޭ ނިޒާމެކެވެ. މިގޮތުން، ޚާއްސަކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިސްކޫލު މާއްދާ ކިޔަވައިދެވުން މި ދަނީ ދިވެހިބަހަށްނެވެ. ނަމަވެސް މިހާރު ކުރިއަށް ވަކިން ޖިނަސްތަކުން އިނގިރޭސިބަހުން ވަނަވަރުގެ ކުރިމަތިން، އެ ކުދިންނަށް އިސްކޫލު މާއްދާ ކިޔަވައި ދިނުމުގައި އިނގިރޭސިބަހުން އެ މާއްދާ ވަކި ކިޔަވައިދިނުމާ ގުޅުވާނީ ޓެކްނޮލޮޖީއެވެ، ކުރިއަށްގެން މި މާއްދާ ވަކި އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމުގެ ސިޔާސަތު އެކުލަވައިލެވިފައިވާ ކަމަށް މުހައްމަދު ދިރާސާކޮށްދީފައި ރަޝީދު (2023) ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ.

ތާވަލު 1. ދިވެހިބަހުގެ ތައުލީމީ ނިޒާމުގައި ބަހުގެ ސިޔާސަތު

ތައުލީމީ މަރުޙަލާ	ކިޔަވައިދޭ މީޑިއަމް	ތަފްޞީލު	ހަވާލާދޭ ޑޮކިއުމަންޓް
ފައުންޑޭޝަން މަރުޙަލާ (ޕްރީ-ޕްރައިމަރީ)	އިނގިރޭސި	-ޕްރީ-އިސްކޫލް ހިންގުމުގެ ގަވާއިދުގައި (ގަވާއިދު ނަންބަރު 2012/1) ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތުން، މި މަރުޙަލާގެ ކުދިންނަށް ކިޔަވައިދޭނީ ދިވެހިބަހުންނެވެ. ނަމަވެސް ދިވެހިބަހުގެ ތައުލީމާ ބެހޭ ގާނޫނު (ގާނޫނު ނަންބަރު 2020/24) ތަސްދީޤުކުރުމާ އެކު، ކުރިން އަމަލުކުރި ޕްރައިމަރީ ގާނޫނުވެސް އުވާލެވިފައެވެ. ނަމަވެސް 2015 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން ބާރުލެވުމުން އަންނަ ދިވެހިބަހުގެ މަދުރަސީ ނިޞާބުގެ ޓަކައި ގޮންޖެހުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މި މަރުޙަލާގެ ދަރިވަރުންނަށް ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމަށެވެ. -ޕްރީ-ސްކޫލް ހިންގުމުގެ ގަވާއިދު (ނަންބަރު 2012/1) ގައި، މި މަރުޙަލާގެ ކުދިންނަށް ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމަށް ޓަކައި ގޮންޖެހުމުގައި ބާރުއެޅުމަށްފަހު ނަމަވެސް، އޮނުވެސް، ބަހުގެ ޕްރީ-ސްކޫލްތަކުން މިކަން އަޅައިގަތް އުސޫލު ނުވެއެވެ. - ޕްރީ-ސްކޫލްތަކުގައި ކިޔަވައިދިނުމުގައި "މީޑިއަމް އޮފް އިންސްޓްރަކްޝަން"ގެ ގޮތުގައި އިނގިރޭސިބަހާއި ދިވެހިބަސް މަސައްކަތް ބޭނުންކުރެއެވެ.	- ނޭޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޖުކޭޝަން (2015) - ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓް (2012) - ބާންސަން (2010) - މުހައްމަދު (2013)
ޕްރައިމަރީން ފެށިގެން މަތީ ސާނަވީ މަރުޙަލާއާ ހަމައަށް	އިނގިރޭސި	-މި މަރުޙަލާގައި ދިވެހިބަސް ކިޔަވާނީ މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. -ބަސް ބޭނުންކުރަންވީ ގޮތުގެ ސިޔާސަތެއް ތައުލީމީ ވުޒާރާއިން ޝާއިޢުކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ. - ފައުންޑޭޝަން (ޕްރީ-ޕްރައިމަރީ މަރުޙަލާ) އިން ފެށިގެން މަތީ ސާނަވީ މަރުޙަލާއާ ހަމައަށް، ދިވެހިބަސް މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައި ކިޔަވައިދޭން ޖެހޭކަމަށް ތައުލީމީ ގާނޫނު (ނަންބަރު 2020/24)ގައި ބަޔާންކޮށް ވެއެވެ.	- މުހައްމަދު (2013) - މުހައްމަދު (2019) - ނޭޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޖުކޭޝަން (2015) - ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓް (2020)
މަތީ ތައުލީމުގެ މަރުޙަލާ	މުޚްތަލިފު އިނގިރޭސި ބަހުން އަދި ދިވެހިބަހުން ހިނގާ ކޯސްތަކުގައި ދިވެހިބަހުން	-މަތީ ތައުލީމުގައި ވެސް މައިގަނޑު ބަހެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރަނީ އިނގިރޭސި ބަހެވެ. -ދިވެހިބަހުގެ ޤައުމީ ބަސް އިސްތިއުމާލުކުރުމުގެ ގާނޫނުގައި (ނަންބަރު 2011/9) ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިބަހުގެ ހިނގާ ޑިޕްލޮމާއިން މަތީ ކޯސްތަކުގައި ދިވެހިބަހުގެ މާއްދާއެއް ކިޔަވައިދޭން ޖެހެއެވެ.	- ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓް (2011)

މުހައްމަދު (2019) ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހިބަހުގެ ފުރަތަމަ ކުދިންގެ ދިވެހި ދަރިއެއްވުމުގައި ބޭނުން ބޭނުންކުރާ ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަހެވެ. މި ކުދިންނަކީ މުސްތަޤްބަލުގައި ބަސް ބޭނުންކުރާނެ ޖީލު ކުދިންނަށްވާއިރު، ދިވެހިބަސް ލިޔުމުން ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތްތައް ފަރުވާކުރުމަކީ މުހިއްމުކަމެކެވެ. މީގެ އިތުރުން އަބްދުލްޢަޒީޒު (2014) ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި ދިވެހި ޒުވާނުން ބޭނުން ބޭނުންކުރާ ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަހެވެ. ޖީލާއަކީ ބަހުގެ ސިޔާސަތު ތަންފީޛުކުރުމުގައި މުޖުތަމަޢުގައި އޮންނަ މުހިންމު ރޯލު އަދާކުރާ ވަސީލަތްތަކުން ދިރާސާތަކުން (މެދު އަދި ހެރިގަން، 2007 އަދި ހަވާލާދީ ހިލްމީ، 2010) ފާހަގަކޮށްފައި ވާއިރު ވެސް، ދިވެހި ޖީލާތަކުގައި ބަސް ބޭނުންކުރާއިރު، އާއިލާ

ބަސްތަކާއި ދިވެހިބަސް މަސްހުނިކޮށްގެން ބޭނުންކުރާކަމަށް ފާހަގަވެފައިވެއެވެ (ޒާހިރު، 2018). ޙުސްނީރާގެ ގޮތުން (2023)، މި ޒަމާނުއްޓާއިން ފާހަގަކޮށްފައިވާ، ދިވެހިބަހާއިގެ ތަރިސްކުރުމުގެ ޚިޔާލުތައް އިސްކާރުވެ މުޅިއުމުރު ސްލިލުގެ ހިތްބަހައި ބައާންނުކޮށްފައިވާ، ބަސްތަކުގެ ތިރީގައި ނުކުތާކޮށްލަމެވެ.

"ބަޔަކު ކުރިން ދިވެހި ބަހާ ވަރަށް ދުރު. އަޅުގަނޑުމެންގެ މި ޒަމާނުގައި އުމުރު ބޭބޭފުޅުން އަންނަނީ،
ރަނގަޅަށް ދިވެހި ބަހުން ވާހަކަ ދައްކަން ނޭނގޭ ކުދިން މިއަދު އުޅެނީ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް
ފުންކޮށް ވިސްނަންޖެހޭ ޒަރޫރީ މައްސަލައެއް!"

އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހި ކުޑަކުދިން ދިވެހިބަހަށް ޝަރަފުވެރިކަމާ ދިވެހި ޒުވާނުންގެ ހިތާމަ ފުރަތަމައެއްގެ ބޯހުލަންގެ ވެސް ކަންބޮޑުވުމެއްގެ ދިމާއްކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ބައިނަލްއަޤްވާމީ ބަސްތަކުގެ ނުފޫޒާއި ދިވެހިބަހަށް ހުރި ގޮންޖެހުންތައް

ދިރާސާތަކުން ދައްކާގޮތުން ދުނިޔޭގައި ހިމެނޭ ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން 7،000 ބަހުގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަސްތަކަކީ މި ގައުމުގެ ތެރޭގައި ގެއްލިދިއުމުގެ ބިރަށް ފޮރުވާ ބަސްތަކެވެ (ވިމާ، 2013). މިގޮތުން ބަހަކީ ޝަރަފުވެރި ކުރިމަތިވެ، ބަހެއް ނެތި ދިއުމަކީ މުޖުތަމަޢު ތިބި މަޢުލޫމާތު ކުރިއްސެއްޓާ (2000) ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. ފުރަތަމަ މަޢުލޫމާތު، އިޤްތިޞާދީ އަދި އިޖްތިމާޢީ ތަފާތު ސަގާފަތުގެ ބަދަލާ ބަސް ބަހާއި ދަސްކުރުން ޖީލުގައި މިކަމުގެ ސަގާފަތް ދަރިންނަށް ބަސް ބަސް ދަސްކޮށްދިނުން ބާރުގަދަނުވެ ޖެހުނީ. އަދި މާދަރީބަހަށް ދުވާ އަހަރެމުން އޭތި ލަބާ ބަސް ބަހަށް ދުވާ ސަގާފަތް ބޭނުވެއެވެ. ދަޤީގަ މަޢުލޫމާތު އަމިއްލަ މާދަރީބަހާއި ބަސް ބަހާ ދު ބަހުން ފަހަލަތުއްލަން ފުރުދުމެވެ. މިގޮ ސަގާފަތް ތިންވަނަ މަޢުލޫމާތު މަދުވެފައިވެއެވެ. ތިންވަނަ މަޢުލޫމާތުގައި ޖަވާބުން ދުވަސް ފުލުރިގެ އަދިއްލަ މާދަރީބަހުގެ މާބޭ އަހަރުމުއްދަތު ނަތީޖާއެވެ. މިގޮ ސަގާފަތް މި ނުފޫޒުގަދަ ބަސް ބަހުގެ ކުރިމަތިވުމައި އަދިއްލަ މާދަރީބަސް ފުރަތް ޖެހެއެވެ. ދިވެހިބަހާޖެހޭ ވެސް، ބަހުގެ ނެތިދިއުމުން ކުރިއްސެއްޓާ (2000) ފާހަގަކުރައްވާފައިވާ މަޢުލޫމާތު ތަޖުރިބާ ކުރުމުންދާ ޒަމާނުގައި ދަންނަވާލަމުންދެއެވެ. އަދި ދިވެހިބަހުގެ ތަޢުލީމީ ނިޒާމު ބިނާވެ ބައިނަލްއަޤްވާމީ ބަސްތަކަށް (މުޙައްމަދު، 2019).

އިސްލާމް މަޢުލޫމާތުގެ ދަރިވަރުންނާއި ގުޅޭ ތަޢުލީމުގެ ދަރިވަރުން ވެސް ފާހަގަކުރައްވާފައި ބަސް މަސްހުނިކޮށްގެން ދާދި މުޅިމާލަމުގައި މާދަރީބަހުން އިނގިރޭސިބަސް އިސްކޮޅާ ކަމަށް ދިރާސާތަކުން ހޯދާފައިވެއެވެ (މުޙައްމަދު، 2020؛ އަފީފް، 2014). އަދި އާންމު ދިރާސާތަކުގައި ވެސް ދިވެހިން ދިވެހިބަހަށް ދާ އިސްކަންދިނީ ކުޑަވެފައެވެ (އިބްރާހީމް، 2014). އަޅުގަނޑުމެން ދިވެހީންގެ އަމިއްލަ ވިސްނުންތަކުން ޝަރަފުވެރިކަން ދިވެހިބަސް ޝަރަފުވެރިކަން ދިވެހިބަހަކީ ހަމައެކަނި ބޭނުންކުރާ ބަހަށް ދިވެހިބަހުގެ ޙުރުމަތް އިތުރުކުރުން ބަދަލު އިތުރު ދިރާސާތަކުން، ޚާއްޞަ ޝަރަފުވެރިކަމާއި ދިވެހިބަހަކީ ގިނައިން ބޭނުންކުރާ ބަހަކަށް ހަދަންޖެހެއެވެ.

ދިވެހި ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ މުސްތަޤްބަލުގައި ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުން އަދި ކިޔަވާދިނުން ވިދިވި ކުދިންނަށް ފާއިދާ، އެ ކުދިން މާދަރީ ދިވެހިބަހާ ދުރުހެލިވީ ޢިލްމީގޮތުން ދިރާސާކޮށްފައިވެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މި ދިރާސާގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ ދިވެހި ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަހާ ދުރުކުރާ ސަބަބުތަކާއި ކުޑަކުދިންގެ ބަހުގެ ބޭނުން ކުޑަވާ ސަބަބުތައް ހޯދުމެވެ.

ދިރާސާ ހޯދުންތައް

މި ކަރުދާހުގައި ހުށަހަޅާފައި މިވަނީ ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ މައްޗަށް ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ފުޅާ ދިރާސާއެއްގައި ކުރިއަށް ގެންދިޔުން ހާއްސަ ގޮތުން މަޝްވަރާގައި ބައިވެރިވި، ދިވެހިބަހުގެ މަސްލަހަތުވެރިން ހިމެނޭ 7 ދާއިރާއަކުން 26 ބޭފުޅުންގެ ޚިޔާލުތަކެވެ. މި މަސްލަހަތުވެރިންނަކީ ދިވެހިބަސް ކިޔަވައިދިނުމުގެ މަސައްކަތުގައި ޝާމިލުވާ ފަރާތްތަކާއި ދިވެހިބަސް ހިމާޔަތްކުރުން ތަރުހީބުދިނުމުގެ ޒިންމާ އަދާކުރައްވާމީހުން ގެންގުޅޭ ފިޔަވަޅުތަކެވެ. މި ބައިވެރިންނާ އެކު މަޝްވަރާކުރެވުނީ ބައިވެރިން 9 ގުރޫޕަކަށް ބަހައިގެންނެވެ. މީގެން ކޮންމެ ގުރޫޕަކާ މަޝްވަރާ ކުރެވުނީ ވަކިންނެވެ. 2 ގުރޫޕެއް ފިޔަވައި އަނެއް ކޮންމެ ގުރޫޕެއްގައި 3 އާއި 5 އާ ދެމެދުގެ ބައިވެރިން ތިއްބެވެ. އެ ދެ ގުރޫޕުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ގުރޫޕެއްގައި ތިބީ ދެ ބައިވެރިންނެވެ. އެއީ އެ ދެ ގުރޫޕުގެ މަޝްވަރާ އޮތީ ދުވަހުގައި އެ ގުރޫޕުތަކުގެ އަނެއް ބައިވެރިންނަށް، މަޝްވަރާގައި ބައިވެރިވެވުން ނުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ސުރުހީގެ އިތުރު ތަފްސީލު ތާވަލު 2 ގައި ހިމަނާފައި ވާނެއެވެ.

ތާވަލު 2. ސުރުހީގެ ތަފްސީލު

ދާއިރާ/ގިންތި	ބައިވެރިން/ގުރޫޕު	މީހުންގެ އަދަދު
ދިވެހިބަހުގެ އެންމެމަތީގެ ނިންމުންނިންމާ ބޭފުޅުން: ދިވެހިބަހުގެ އަކަޑަމީ	އިސްވެރިން	4
ދިވެހިބަހާ ބެހޭ ގޮތުން ޚިދުމަތް އުފެއްދުމާ ޖަމުޢިއްޔާތަކާއި ގުރޫޕުތަކުން	ދިވެހިބަހުގެ އަކަޑަމީ، އިތުރު 2 ޖަމުޢިއްޔާއެއް، ގުރޫޕެއް	3
ދިވެހިބަސް ކިޔަވައިދިނުމުގެ މަސައްކަތުގައި ޖަމުޢިއްޔާއެއްގެ ގުރޫޕުން	2 ގުރޫޕެއް	2
މީޑިއާގެ ދާއިރާ	މީޑިއާ ގުރޫޕު 1- "ބްރޯޑްކާސްޓިންގ މީޑިއާ": ބްރޯޑްކާސްޓަރުގެ އިސްވެރިއެއް، މީޑިއާ ކައުންސިލްގެ އިސްވެރިއެއް، އަމިއްލަ ޓީވީ. ޗެނަލްއެއްގެ އިސްވެރިއެއް، އެމް.އެން.ބީ.ސީ.ގެ އިސްވެރިއެއް މީޑިއާ ގުރޫޕު 2- "ޕްރިންޓް މީޑިއާ": ނޫހެއްގެ އެޑިޓޯރިއަލް ބޯޑުގެ އިސްވެރިއެއް، ނޫސްވެރިކަމުގެ ދާއިރާގެ ތަޖުރިބާ ހުރި 2 ނޫސްވެރިން	4
ތަޢުލީމީ ދާއިރާ	ތަޢުލީމީ ދާއިރާގެ ގުރޫޕު 1- "މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަން"ގެ ކަރިކިއުލަމް ޑިވެލޮޕްމަންޓްގެ އިސްވެރިއެއް، "ނޭޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޑިއުކޭޝަން"ގެ އިސްވެރިއެއް، މާލޭގެ އިސްކޫލްތަކުގެ ޕްރިންސިޕަލުން، މާލޭގެ އިސްކޫލްތަކުގެ "ލީޑިންގ" ޓީޗަރުން، މާލޭގެ އިސްކޫލްތަކުގެ ޓީޗަރުން ތަޢުލީމީ ދާއިރާގެ ގުރޫޕު 2- ރާއްޖޭގެ އުތުރު އަތޮޅުތަކުގެ ޓީޗަރުން، ރާއްޖޭގެ ދެކުނު އަތޮޅުތަކުގެ ޕްރިންސިޕަލުން، ދެކުނު އަތޮޅުތަކުގެ ލީޑިންގ ޓީޗަރުން	5 3
ސަރުކާރުގެ ދިވެހިބަހާ ބެހޭ މުއައްސަސާގައި މަސައްކަތްކުރައްވާފައި ތިއްބެވި ބޭފުޅުން	އަކަޑަމީގެ ކުރީގެ އިސްވެރިއެއް އަކަޑަމީގެ ކުރީގެ ޑިރެކްޓަރެއް، ބަސްކޮޅުތަކުގެ އިސްވެރިއެއް	3
ބަހާއި އިލްމުވެރިން	ބަހާއި އިލްމު ލިޔުންތެރިޔާ، ބަހާއި އިލްމުވެރިއެއް	2

މަޢުލޫމާތު އެއްކުރުމާއި ތަހުލީލުކުރުން

ފޯކަސް ގުރޫޕު މަސްވެރިކަމާއި ބައިވެރިވާ ކޮންމެ ދާއިރާއެއްގެ ބައިވެރިޔާ ވެސް މަސްވެރިޔާ ކުރެވުނު ކޮންމެ ގާއިމްކޮށް ވަކިވަކިން ބޭއްވުނެވެ. މިއިން ކޮންމެ ގުރޫޕަކީ އޮޑި އަދި ފެސް ވަޅުއެރުވުނު ދިރާސާ މަސްވެރިން ކުރެވުނެވެ. މި މަސްވެރިކަމާއި ބެހޭ ބަސްތަކުގެ މަޢުލޫމާތު ސާފުކޮށް ނެގުމަށް ތަހުލީލުކުރުމުގެ ބޭނުމަށް ޓްރާންސްކްރައިބް ކުރެވުނު ގޮތުން ގަނެފި ޒާތީ ބަސްބުނުމަށް އެދި (2009) އާއި ބްރައުން (2008) ގެ ތަހުލީލުކުރުމުގެ ސިފަތައް ބެލުމަށް މިސާލުކޮށް ބަލައިގެންނެވެ. މިގޮތުން ސިފަތައް ރޭވުމަށް ގެނެވުނު ބަދަލުތަކަށް ލިޔުންތަކާއި ތަފާސީލު ނަތީޖާ ބަލައި، އަދި ތަފާސީލުކުރެވުނު ގޮތުގެ ދިރާސާކުރެވުނު ސިފަތަކެވެ. މިގޮތުން މިދިޔަ ގުރޫޕު މަސްވެރިކަމާ ބައިވެރިވި ޕޮއިންޓުތަކާއި ތަފާސީލުކޮށް ސިފަތައް އެއްކޮށް ބަލާ މަސްވެރިކަމުގެ ތަފާސީލުވެސް ކުރެވުނެވެ.

ގޯޓް ތަހުލީލުކުރުމުގެ ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ކޮމްޕިއުޓަރ (2012) ސޮފްޓްވެއަރއެއްކަމަށްވާ "ނުޑިސްޓް ވިވޯ"އެވެ. މިގޮތުން މި ދިރާސާގައި ބޭނުންކުރީ "ތިމެޓިކް ކޯޑިންގ"އެވެ. މި އުސޫލުން "ތީމް"ތައް ފާހަގަކުރެވެން ފަށައިގެން މި ރާވާ އެކަން ދިރާސާއާއި ދިވެހިބަހުގެ ނަމްބަރު ނޯޓުތަކެއް ބެލުމުގެ އެކި ދިރާސާއާއި ޖުމްލަތަކުން، އެ ނުކުތާ މުރާޖަޢާ ކުރުމަށް ސަބަބުކަމުގެ ކެޓެގަރީ ކުރަނީ ނިސްބަތް އިސްތިޢުމާލުކުރެވިފައިވާ ދިރާސާތަކަށް ނިސްބަތް، މަސްއަލަތަކުގެ ވާހަކަތަކަށް ބަލައިގެން އެއިން ފާހަގަކުރެވޭ ގޮތަށް ކެޓެގަރީތަކާއި ގުޅިގެންނެވެ. މިގޮތުން ނަތީޖާއަށް ނުރަސްމީގޮތުން މި ދެންނެވި ގޮތަށް ބައިވެރިންގެ ބަސްބުނުމަށް ޚާއްޞަ ފާހަގަކުރުމަށް "ތީމް"ތަކުގެ ދަށުން ދެއްކުނެވެ.

ނަތީޖާ

މި ކުރުދިރާސާގައި ނުރަސްމީގޮތުގައި މިވަނީ ދިވެހިބަހަށް ނަގާނު ފޯކަސް ގުރޫޕުތަކުގެ މަސްވެރިކަމާއި ބައިވެރިވެ ވަޒަނުގެންނެވި، ދިވެހިބަހުގެ މަސްއަލަތައް ފެންނަނަމަ ގޮތުގައި ހިމެނޭ ހަމަ ފާހަގަކުރެވޭ ބަލާފައިވާ ފޯރަމްތައް ޚާއްޞަ މަޢުލޫމާތު ތަރައްގީ، ޤައުމީކުރިން ދިވެހިބަހަށް ފުރުސަތު ދިރާސާ ގޮތް ގެނެސް އެ މަސްއަލަތަކުގެ ފާހަގަކުރެވެން ހިމެނެއެވެ. މިގޮތުން ނަތީޖާއަށް ނުރަސްމީގޮތުގައި މިވަނީ ހުރިހާ ބައިވެރިންގެ ވާހަކަތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް އެއްކުރަމުން ބޭނުންތައް އެއްކުރެވެ. ނަތީޖާއަށް ނުރަސްމީގޮތުގައި ހުރި ދިޔަ، ބޭރުބަސް ޤައުމީ ގޮތުގައި އަދިކަމުގެ ޚާއްޞަކޮށް، އަޅާ ދެކެ ޚާއްޞަގޮތުގައި "ގ" (މިސާލަކަށް 4ގ) ބަލައިލުމުގެ އެ ފާހަގަކުރަން ބޭނުގެ ގުރޫޕުގެ އަދިވެސް. އަދި އަދިވެސް ޚާއްޞަގޮތުގައި އެއާ އެކު ޚާއްޞަގޮތުގައި "ބ" (މިސާލަކަށް 3ބ) ބަލައިލުމުގެ، އެ ފާހަގަކުރަން ބޭނުގެ ނިސްބަތް ބައިވެރިން ކަމެވެ.

ނަތީޖާއަށް ނުރަސްމީގޮތުގައި ދަރާވާ ނަތީޖާތަކަން ފާހަގަކުރުން ރިޕޯޓް މި ފުރުޞަތުގެ މަސްއަލަ މަޖިލިސްތަކަށް އަދާކުރެވޭ ހިސާބުގައިވާ ދެ ސަރުކާރުގެ ދަރަނި ހިސާބުދީގެންނެވެ. މިގޮތުން ފުރަތަމަ ހިސާބުގައިވާ ޤައުމީކުރިން ދިވެހިބަހަށް ޚިދުމަތް ދޭ މި ކުރުދިރާސާ ނުހި ކަނޑައެޅުމުގެ ދެ ނަތީޖާއެވެ. ދިވެހިބަހުން ނުރަސްމީގޮތުގައި ޤައުމީކުރިން ދިވެހިބަހަށް ދިރާސާ ދިއުން ކުރެވުނު ކަނޑައެޅިފައި ކަމަށް ދެ ނަތީޖާއެވެ.

ޤައުމީކުރިން ދިވެހިބަހަށް ޚިދުމަތް ދޭ މި ކުރުދިރާސާ ނުހި ކަނޑައެޅުމުގެ

މި ސަރުކާރުގެ ދަރަނި ނުރަސްމީގޮތުގައި ނަތީޖާއަށް ހިސާބުގައިވާ މަސްއަލަ ހަމަ ބައެއްގެ ދަރުނުތަކެވެ. ތިރީގައި ނުރަސްމީގޮތުގައި އެ ހަމަ ބަޔާ އެ ބައިތަކާ ދެ ނަތީޖާއެވެ.

1 ބޭރުފެންނަންކަން މި ކުރުދީ ކަމެއް ނުކުރި ދިރިން އެކަން ބަހެއްގެ ތަރައްގީ ދުވަސްތަކުން

ދިރާސާގެ ބައެއް ބައިވެރިން (3ގ، 4ބ) ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތުގައި ދަރުމާ ވަރަށް ޤައުމީ އިރުގައި ބޭރުފެންނަން ދަރުމާ ...

ކަމަށެވެ. އޭގެ ސަބަބަކީ ކުދިންނަށް ދިވެހިބަހުގެ އަހައްމިއްޔަތު އިތުރުވުމުގެ ފުރުސަތު ނުލިބި، އިނގިރޭސި ބަހުން ވާހަކަދައްކަން މަޖުބޫރު ކުރެވިފައެވެ. އަދި ދިވެހިބަހަށް ވުރެ ބޮޑަށް އިނގިރޭސިބަހުން ވާހަކަދައްކަން ކުއްލި ދަސްކުރެއެވެ.

"އަސްލު ހަމަ އަޅުގަނޑަށް ވެސް ވަރަށް ފޯރާ އަދި ހަމަ ދެން ވަކި މާލޭ ތަރުބިއްޔަތު (އަޚްލާޤް ނޫން)، ފުންނޫނުތަ އެކި އަތޮޅުތަކުގެ ބާރުލުމެއް ވެސް ދެއްވޭ! ހަމަ ކުދިކުދި 'ބިޗް އިޓަލިސް' ދެއްވޭ. އަދި އާއިލާތަކަށް ވެސް ކުޑަ. ހަމަ އެއްކަލަ މަސްދަ ވެސް ފުސްކަރުނޫނު ހަމަ ކުރެވޭވެސް އެއްބައި އަލުވާފައި ފުނޑުނު ދަރިފުޅު އަމަން ދިރުމުގައި ބާރުދީފާ ... މަސްދަ އެއްގޮތަށް ބަސްގެފާނު ފާހަގަކުރެއްވި އަނބުރާ ކުއްލިއަކަށް ދަށްވެފައިވާތީ، މިނަކު ފުނޑާ އަސްބަރުގައި އެޅުގަ ފާހަގަކުރެވުނީ ވާ ބަސްގެފާނު އަސްލު އިނގޭތޯ. އެއަށްވުރެ އެއްގޮތަކަށް ވެސް 'ވަން ވޭ' (in a way)، ތިޔެއްޖެހިއްޖެ ދިރިއުޅުނު އެކުދިން އެ ބޭބޭފުޅެއް. ދުވަސް އެއްކަލަ 'ސްކޫލް ތަރައްޤީ' ފުންނޫނުތަ، އަދި ފާހަގަވާ ނުވާކަމުގައި. ދުވަސް ދާއިރާގައި ކުރެވޭގޮތް ކޮލެޖުގައި ހުނަރު އެއްކަލަ ތަ!"

2 މިޒާޖުގެ ތައުލީމީނިޒާމުގެ މާދަރީބަހަކީ ދިވެހިބަސް ކަމާމެދު ސަމާލު އުފުދުން

ދިރާސާގެ ބައެއް ބައިވެރިން (20%) ފާހަގަކުރައްވާ ގޮތުގައި ދިވެހިބަހަށް އިސްކަން ދިނުމުގެ ގާނޫނުގެ (ތަޢުލީމީ ސިޔާސަތުގެ) މަގުސަދުން ޚިޔާލުކުރާ ގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި ބޮޑަށް ބޭނުން ކުރަން ޖެހޭ ބަހަކީ ދިވެހިބަހެވެ. އެ ބައިވެރިން ފާހަގަކުރައްވާ، މިޒާޖުގެ ތައުލީމީނިޒާމުގެ މާދަރީބަހަކީ ދިވެހިބަސްކަމާ ގުޅޭ ވެސް ސަމާލު އުފުދިފައިވާކަމެވެ. އެ ކުދިން ވާހަކަދައްކާ މައިގަނޑު ބަހަކީ އިނގިރޭސި ބަހެވެ. އެ ކުދިންގެ ބެލެނިވެރިންނާއި މައިންބަފައިން އެ ކުދިންނާ ވާހަކަ ދައްކަނީ އިނގިރޭސި ބަހުންނެވެ. މިކަން މިއުޅޭ ހަމައެކަނި މާލޭގައި ނޫން ކަމަށާއި އަތޮޅުތަކުގައި ވެސް މިކަމާބެހޭ ހިސާބުތަކެއް ކަމަށް ބައެއް ބައިވެރިން (4ގ 8%) ފާހަގަކުރިއެވެ.

"އެގޮތަށްވުމުން ހިލޭގޮތަކަށްވުރެ ބޮޑަށް ދިވެހި ބަސް ދަރަނި ހިސާބުތަކެއް އިނގޭތޯ! ގޮތެއް ނަހަމަވެގެން ފަސް ވަރަށް އަހަރުކަށްވުރެ އެދުވަސްގެ އަދިއަށް އެދުންބަރުވަރު އިހަކަށް ދުވަހު ދިރުއުޅުން. އެދުވަސްގެ އާއިލާގެ ތިބި ގޮތެއްވެދާނެ އެއްބަސްވާ ކުދިންގެ ދަރިން، 13 ވަރަށް އަހަރުން ދުރުގެ ހައްޔަ ކުދިން ގޮތްތަކުގައި އެވޭ. އެއްވެސް ކުއްޖަކު ދިވެހިބަހުން ވާހަކައެއް ނުދައްކާ އިނގޭތޯ... އެދުވަސްމުންގެ ސަމާލަށް މިޒާޖު ބައެއް ކުދިންގެ މާދަރީބަހަށް ދިވެހިބަސް ހައްދާ އިނގޭތޯ. އެހީ، މަސްދަ ބައެއް އިނގިރޭސިބަހުން ވާހަކަދައްކައި. ކުދިން ދައްކަނީ އިނގިރޭސިބަހުން. އަހަރެމެންގެ އަސްލުގެ މާދަރީބަހަކީ ކޮބައިތޯ މިޒާޖު؟"

3 ތާއީދު ކުދިންނަށް ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދިނުން

ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިސްކޫލުތަކުގައި ތާއީދު ކުދިންނަށް ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމުގެ ނިޒާމު ހަމަޖެހިފައިނުވާ ކަމުގެ އެ ކުދިން ދިވެހިބަހާ ދުރަށް ދިއުމުގެ އެކި ސަބަބު ބޮޑު ސަބަބު ކަމަށް ޖުމުލަކޮށް ހުރިހާ ބައިވެރިން ވެސް (9ގ، 32%) ފާހަގަކުރިއެވެ. މި ހުރިހާ ބައިވެރިން ވެސް ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތުގައި ތައުލީމީނިޒާމުގެ ކިޔަވައިދިނުން ޖެހޭނީ އެ ކުދިންގެ މާދަރީބަހުންނެވެ. ބައެއް ބައިވެރިން (2ގ، 6%) ވިދާޅުވީ ގޮތުގައި ތިމާވެށީގެ އިޚުލާ ދަދު މާއްދާތަކުގައި އަމަލީ ފަސްނުސް ކަމަށް މާއްދާތަކީ ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދޭ މާއްދާތަކެވެ. މިދަދު މާއްދާތައް އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދެނީ މި މާއްދާތައް އަސްލު ބަހުގަކުން ކިޔަވައިދިނުމުގައި ސަމާލު ދުވަދު ކަމަށް އެ ބައިވެރިން ވިދާޅުވިއެވެ. މިގޮތުން ތަރިކާގައި ތަރިކާ އެގޮ ތަރިއްސް އެއް ބައިވެރި ވިދާޅުވި ވާހަކައަކީ.

"ޢިނާޔަތްތޯ އިޖުތިމާޢީ ޢިލްމު، ތިމާވެށީގެ ޢިލްމު އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވާދޭނީ؟ ދިވެހިބަހުގެ ވެއްޓާ ގުޅޭގޮތުން މިހާރަ ބަސްގަށް (ޤައުމީ ޚަޒުރުތައް) އިނގިރޭސި ބަހުގައި އޮބަހައްޓަނީ؟ ކުރުނބާ، ހާދި، ގަބޫލު މި ހަރަކާ އެއްޗެހިތައް ކިޔާނީ އިނގިރޭސި ޚަދުޖު އޮބަހައްޓަނީ؟ ދިވެހި ވެސް ގައިމުވެސް ކިޔަވައި ނުދެވޭނެ އިނގިރޭސިބަހަކުންނެއް ވެސް އަދި އަރަބިބަހަކުންނެއް ވެސް. އަހަރެމެންނަށް ދިވެހި ވެސް އެނގު ރަނގަޅަށް ކިޔާދޭނީ، ދިވެހިބަހުގެ މުޖުތަމަޢު ކިޔަވައިދޭނީ ދިވެހިބަހުން. އެކަމަކު އަދުގެ ޒަމާނުގެ ދަރިންނަށް މިއަދު ފެންނަނީ 'ސޯޝަލް ސްޓަޑީޒް' ކިޔަވައިދެވެން އަންނަ ބިދޭސީ ބީރައްޓެހި ބޮޑެތިވެރިންތަކުގެ ނަން ކިޔަން ނޭނގޭގެން ބޮޑުވެރިކަމުގެން ކިޔާ ލިބޭ. އެއީ ކިޔުވާގެން؟ އިނގިރޭސި ބަހުން ކިޔަވައިދޭން އަޅާފަ! ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދޭނަމަ ހަމަ ގައިމުވެސް ދިވެހި ބީރައްޓެހިން ދެނެގަނެ. އަހަރެމެންނަށް ހަމަ ގައިމުވެސް އިޖުތިމާޢީ ޢިލްމު، ދިވެހި އަރަބިއްޔާއާ، ތިމާވެށީގެ ޢިލްމު، މިހަރަކާ މާއްދާތަކާ އަދި ޤާނޫނީ ހަރަކާ މާއްދާތަކާ، ދިވެހިބަހުގެ ޤާނޫނީ ހަރުދަނާ، މި ހަރަކާ މާއްދާތަކާ ހަމަ ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދެވޭ މާއްދާތައް!"

4 މުދައްރިސުންގެ ކިޔަވައިދިނުމުގެ މައްސަލަތައް

ބައިވެރިން (4ގ، 8ބ) ފާހަގަކުރައްވާ ގޮތުގައި ކުލާސް ޓީޗަރު އެންމެ މުހިންމު ކަމަކީ މިހާރު މި ކިޔަވައިދޭ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ދިވެހިބަސް ކިޔަވައިދޭ އިރުގައި ވެސް އަދި އިނގިރޭސިބަސް ކިޔަވައިދޭއިރުގައި ވެސް، ބަހެއް ކިޔަވައިދޭއިރު އެ ކިޔަވައިދޭ ގޮތް ތަފާތުކުރުމެވެ. މިސާލަކަށް އެއްވެސް ބަހެއް ތަފާތުކަން ކިޔަވައިދިނުމުގައި ކުރަން އެ ބޭނުންވާ ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މިސާލަކަށް ބަސް ކިޔަވައިދޭން ބަސް ޓީޗަރު، ތަފާތު ލިޔުމާއި ބަހުދޭނުން ކުރަންޖެހޭ ބަހުގެ ޤަވާޢިދު، ބަހުގެ އުސޫލު ވެސް މުދައްރިސުންނަށް ތަފާތު ބޭނުންވާ ބަހުގެ ނިޒާމު ކިޔަވައިދިނުމަށް ބޭނުންވާ ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މިގޮތުން ދަރިވަރުކަރު ވެސް ކަންކަމާއި ނަތީޖާ ދަރިވަރުންގެ އަދި ކުރިއަރަމުން އައިސްފައިވާ ފަރާތްތަކުން ވެސް ކިޔަވައިދެވޭ އަސާސީ މުދައްރިސުންނަށް ބޭނުންތައް ދަރިވަރާ ކަމަށް ވެސް ބައިވެރިން ފާހަގަކުރައްވައެވެ. އެކަށީބަހުން ހުރިހާ އެޅެ ކިޔަވައިދޭ ކަމަށާ ނުލާފައި އެއްވެސް ބަހެއް އެޅެ ތަސްލީމުކުރުން ފިޔަ ބޭނުންކުރުން ބޮޑުވެގެން ފާހަގަކުރައްވައެވެ. އެހެންކަމުން ކުރިންނަށް ބަހުގެ ހުނަރު ތަސްލީމުކުރުމުގެ މުދައްރިސުންގެ ފެންވަރު ރަނގަޅުކުރުން، ދިވެހިބަސް ވެސް އަދި އިނގިރޭސިބަސް ވެސް ކުރިން ޝައުޤުވެރިވާ ގޮތަށް ކިޔަވައިދިނުމަށް ކަމަށް މި ބައިވެރިން ފާހަގަކުރައްވައެވެ.

ބައެއް ބައިވެރިން (3ގ، 6ބ) ފާހަގަކުރައްވާ ގޮތުގައި ދިވެހިބަހަކީ ހުރިހާ ދާއިރާއެއްގައި އެކަށޭ ބަހެއް ކަމުގައި އިސްލާމް ދީނާއިގުޅޭ ދަރިވަރުން ހަދާ އިލްމީ ފަރާތްތަކުގެ ވަރަށް ބޮޑު އިސްލާމިއްޔާއާ މި އޭނީ އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވާ. އަހަރެމެންގެ އަޚްލާޤީ ދިވެހިބަސް އިސްލާމީ ކަލްޗަރާއި ތަރުބިއްޔަތު ކިޔަވައިދިނުން، އިނގިރޭސިބަހުން ވެސް ސަގާފީ ކުރުމާއި ގެން ކުރެވޭނީ ގޮތް. މުދައްރިސުން ކިޔަވައިދިނުމާ އިރު މި ދެ ބަސް ދެނެގަތުމަށް ވުރެ، ކިޔަވައިދިނުމުގެ ކުރުން މި ބޭނުން ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މިގޮތުން އެއް ބޭނުން ފާހަގަކުރަ ގޮތުގައި އެ ބޭނުން "އިބްތިދާއީ" ކުލާސްތަކުގައި މުދައްރިސަކު އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމުގައި އިރު، ދަރިވަރުން އެއް ބަހަކުން ކުދި މި ޚަދުޖު ބޭނުންކުރުމުގައި ކުރެވޭ. އެ ބޭނުން އެކަން ފިލުވާލުމަށް:

"... ކުރިން ސްކޫލުތަކުގައި ... ތިމާ ދަރިވަރުން ވާހަކަދައްކާއިރު ބަލާފައި އަހަރެން މަޖާކޮށް ހަމަ އިނގިރޭސިއެއް ވެސް، ތިމާ އިނގިރޭސިބަހުން ވާހަކަދައްކާ. އަހަރެމެންގާ ދަރިވަރުންގާ ވާހަކަދައްކާ އިރު، ބަސް މަސްހުނި ކުރެވޭން ވާހަކަ ދައްކަނީ އަދި ބަހުން ވެސް ކިޔަވައިދޭނަމަ ކިޔާ. މައްސަލައެއް އެއީ ދައްކާ؟ ... އިހުމާލު އަޅާ ހަމަ ޚަދުޖުއްޔަގައި. އެއީ ބަޔަކުވެރިން ފޯރުކޮށްދިނުން ގޮތުން ހަދައިދޭ އަހަރެން! ސްކޫލުތަކު

ދިރިއުޅުމާ އަޅުގަނޑުމެން ޗެލެންޖަކަށްވެސް ވާހަކަދައްކަނީ ދެބަހުން އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް ފަހުން އޮބްޒާވްކުރި ކްލާސްއެއްގައި ހަމަ ދެބަހުން އެއްބަހަށް ދޭ ދެބަސްކޮށް ގޯ: މިދުވަސްވަރު އިނގިރޭސި ކްލާސްގައި ވެސް ދިވެހިބަހަށް ތޯދިޔައަށް ހަމައެކަނި ފަރާތްތަކުން ... ބަލައިގަނެވޭ ސްކޫލްތަކުގައި އަދިވެސް ދެބަހުންގެ މިސްކޫލް ... ހިސާބުކަމުގައި ކުރިއަށް ހިނގާ ހިސާބެއް އަދިވެސް ހިފަހައްޓާ ކަމަށް ވިދާޅުވި ކަމަށް ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. ކަމެއްކަން މިއީ ދެރައީ."

5 ސިޔާސަތު ތަންފީޒު ކުރަން ދަތިވުން

ތައުލީމީ ދާއިރާގެ ބޭފުޅުން ވިދާޅުވި ގޮތުގައި ޕްރީ-ސްކޫލްގެ ކުރީގެ ގްރޭޑުތަކުގައި ވެސް، އަދި މިހާރު ބޭނުންކުރާ މަދަރުސީ ތައުލީމުގެ ޤައުމީ މަންހަޖުގައި އިނގިރޭސި ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމަށް. ނަމަވެސް މި ސިޔާސަތު ޙަރަކާތްތެރިކޮށް ތަންފީޒުކުރުމުގައި ބޮޑެތި ގޮންޖެހުންތައް ހުރިކަން އެ ބޭފުޅުން ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މިގޮތުން އެއް ބޭފުޅަކު ފާހަގަކުރެއްވީ:

"ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސިފަވާ {އުޅެއްދާނެ}. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މިނިސްޓްރީއާ ގުޅިގެން ސިލަބަސްތަކާ، ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތް ހިލާފަށް ދަރިވަރުން އެކި ކަހަލަ ބަސްތަކަށް: ހަމަ ޗެލެންޖެއް ވިދާޅުވާ ތަންތަނުގައި ކުލާހުގައި އެކަން އެގޮތަށް ކުރިއަށްގެންދާނެ (ދިވެހި ބަހުން ކިޔަވައިދިނުމާ) ބަލާނެ ފަރާތެއް އޮންނަން ބޭނުންވާ ތަނެއް ނުވާތީ މިފަދަ ތަޢުލީމީ ސްކޫލް ބެލުން ހާސިލްކުރެވޭނެ ޖާގައެއް ނެތް! ދެން އުޅޭތަނުގައި ފަރާތެއް އާދޭސް ކަމަށް ދެއްކޭ ދެން ކުލާސްތައް އެކަނި ގޮތާ ދެން އަހަރެމެން، މިއަދުވެސް ... މިގޮތުން ބޭނުންތަކަށް ދިވެހި ބަސް އިސްތިޢުމާލުކުރުމާއި، ހަރުކަށި، އިސްލާމީވެގެން ގޮސް މި ދުވަ ދުވަހުގެ މިހާރު މިއަދު ... ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުގެ ނަތީޖާތައް ނުވެ، މި ސިޔާސަތުތައް ތަންފީޒު ނުކުރެވިގެން މިދަނީ."

6 ދިވެހިބަހުގެ މަސައްކަތްތަކަށް ދޭ ތަރުހީބު ކުޑަވުން

ދިރާސާގެ ބައެއް ބައިވެރިން (5ދ. 8ބ.) ފާހަގަކުރައްވައިފި ގޮތުގައި ތައުލީމުދިނުން ކިޔާ ހިސާބު ކަހަލަ ދިވެހިފޮތްތައް ހުންނަ ކަމަށް މަދުކަން ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މިހެންވާން މެދުވެރިވާ ސަބަބަކީ ކަމަށް ބައެއް ބައިވެރިން ފާހަގަކުރައްވައިފި ދުވަސްވަރުގައި މިފަދަ މަސައްކަތްތަކަށް އެންމެ ތަރުހީބު ކުޑަވުމެވެ. މިގޮތުން އެ ބޭފުޅުން ފާހަގަކުރައްވައި ގޮތުގައި ތައުލީމުދިނުން ކިޔާ ހިސާބު ކަހަލަ ފޮތްތައް އުފެއްދުމަށް ގޮސް ދަތިވާ ކަމުން ފަށް މަދު. އަދި އިސްލާހުވާގޮތް ކިޔަވައިދިނުމާ އިނގިރޭސިބަހުން ކަމަށް ވަކި ދިވެހިބަހުގެ ފޮތްތަކުގެ ބޭނުން ނުކުރާކަމަށް ބައެއް ބައިވެރިން (3ދ، 5ބ) ފާހަގަކުރައްވައި ގޮތުގައި ދިވެހިބަހުން ޝާއިރުންނާއި އުފެއްދުންތެރިން ގިނަ އަދި ވަރަށް ކުޑައެވެ. ވަގުތު ގޮތުން ޝާއިރުންނާ ބައިވެރިންނަށް ހަރަކާ ކުޑަކުދި އުފައްދާ ޝާއިރުންގެ މާބޮޑު ފުރުޞަތެއް ވެސް ނުދެނީ ކަމަށް އެ ބައިވެރިން ފާހަގަކުރައްވައިފައެވެ. ގިނަ ފަހަރަށް ބަސްމުގެ އިސްކާރުތަކުން ވެސް މަސައްކަތް ކުރާ ފަރާތްތަކަށް ދިވެހިބަހު ވެސް ކުޑަކުދިން މިގޮތަށް އުފެއްދުންތަކުގައި ފުރިހަމަކަން އުފެއްދުމަށް ބަޔަކު ރިޢާޔަތްކުރާ ކަމަށް އެ ބައިވެރިން ފާހަގަކުރައްވައިފައެވެ. މިގޮތުން ތަރުހީބު ވިސްނާ އަލަތު ބޮޑު އެއް ވަސީލަތް ހަމަޖެހޭ ތަރުހީބު ދިނުމަށް ވެސް ދިވެހިބަހުގެ މަސައްކަތަށް ފާއިތުވި ދުވަސް، ތައުލީމުދިނުން ޝާއިރުވެރިޔާ ކަހަލަ ކުރެހުންތަކުގެ އުފެއްދުންތަށް ކަމަށް އިންތިޒާމުތަކުން ތަރުހީބުދޭ ނުކުރެވޭކަމަށް ވެސް ބައެއް ބައިވެރިން (3ދ، 6ބ) ފާހަގަކުރައްވައިފައެވެ.

7 މާދަރީބަހުން ކިޔެވިމާ ގުޅޭގޮތުން ލިބޭނެ ފުރުޞަތު މަދުވުން

އެއް ބޭފުޅަކު ވިދާޅުވީ ގޭތެރޭގައި އެ ބޭފުޅާއަށް ރާއްޖޭގައި މިހާރު ތަޢުލީމުދެވެމުންދާ ގޮތުން މަސައްކަތް އެކުލަވާލި ޗީޒުގެ އިސް މަންބަރެއް ކަމުގައި އެ މަސްއޫލިއްޔަތު ދަރިންނަށް ވަރަށް ބުރަވެގެން އަންނަ ގޮތަށް ސިފަކޮށް ފުރާ ތަރުބިއްޔަތުގައި ކިޔަވައިދޭނެ ގޮތް ބަލަހައްޓަން ދަތިވާ ކަމުގައެވެ. އެ ބޭފުޅުން ބަލަހައްޓަމުން ގެންދާ ކުޑަކުދިން ބަލަހައްޓަމުން ދާއިރު ދަރިންނަށް މާދަރީބަހުން ކިޔަވައިދިނުމުގެ ފުރުޞަތު މަދުވެގެން ދާކަމަށް ވެސް ބަޔާންކޮށްދިނެވެ.

"ރާއްޖޭގައި މިހާރު ތަޢުލީމުދެވޭ ނިޒާމާ ގުޅިގެން، 'ޝައުޤުވެރި ކިޔުންތެރިން' (ބާޒާރު ކަންކަމާ) އެކުލަވާލި ޗާޓުގައި އިސް މީހުންގެ ގޮތުން އަލަށް ތައުލީމުދިނުމުގެ ކަސްރަތުތަކެއް ކުރަމުންދިޔައިރު ވަރަށް ބޮޑު ތަފާތެއް އޮތެވެ. ކިޔަވާ ކުދިންނަށް ކިޔަވައިދިނުމުގެ އިރުޝާދު ދޭނެ ފަރާތެއް ސަރުކާރުން ނުލިބެއެވެ. ދެން އަލަށް ކިޔަވާ ކުދިން ރިވެތިކޮށް ދިވެހި ބަހުގެ ސަޤާފަތަށް ތަރުޖަމާކޮށް އެނގޭނީ ތިމާގެ ދިވެހިބަހުން ކިޔަވާދިނުމުން، އަޅުގަނޑު މާދަރީބަހުން ކިޔަވާދިނުމަށް ގޮވާލަމެވެ. މާދަރީބަހަށް ލިބޭނެ ރުތުބާ ސަރުކާރުން ދޭން ތަރުޖަމާކުރަން ބަލައިގަންނަން ނުޖެހޭނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ބޭނުންވަނީ މާދަރީބަހުން ކިޔަވައިދިނުމުގެ ފުރުޞަތެވެ. ދިވެހިބަހުން ބުނާ ބަހުރުވަ އިސްކުރުމަށް...."

ބަޔާން ބޭފުޅުން (3ގެ 4ބ) ފުރަތަމަ ބައިގައި އެ ބޭފުޅުންނަށް ކިޔަވާން ދެރިފުޅާއެއް ނުލިބި، ލިޔެކިޔުމާއި ސިފަކޮށް ތާރީޚީ ބަލައިދޭ ރާއްޖޭގެ ބިނާކުރުމުގެ ތަޢުލީމުދޭނެ ގޮތުގެ ތަފާތު ގޮތްގޮތް ބަޔާންކުރިއެވެ. އެތެރޭގައި އެއް ބޭފުޅަކު ވިދާޅުވީ ބުނެދެއްވި ތަކެތި ގޮތެއް ކަމުގައެވެ.

"އަޅުގަނޑު ދެން ބަލަހައްޓާނަމަ އެކަކު ނުކޮށްދެވޭނެ އަޅުގަނޑަށް ކިޔަވާނީ މަޖުބޫރުވެގެން. ދެން ސިޔާސީ ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން ދަރިން އަދި ވަރަށް ބޮޑަށް ބަލަހައްޓާ ގޮތް ބަލާނެ ވަރަށް މަގު ކުރިން. ދެން މި ފާހަގަކުރަން ބޭނުން ކުރެވޭ ކަންކަން ރަނގަޅަށް ބަލަހައްޓާ ފުރުޞަތު ދޭ. އެހެން ސިޔާސަތުތައް ދަރިން ދެން ރަނގަޅުގޮތް ބަލާ ކަމަށް ދިވެހިބަހުން ފާހަގަކޮށް މިޔަފާ. ދެން. ލިޔުމަށް އިނގިރޭސި ބަހުން ފަށަން ފެށުމާ ސީ އެދުނަ މަގު ޚިޔާރު ކުރުމަކީ، އެހެން މިޔަފާ ސީ.ޖީ.އީ ލިޔުމަށް، ދެން އިނގިރޭސި ބަހުން ރަނގަޅު، މިހެންނެއް ބޮޑެތި ތަފާތު ކަނޑައެޅިފައި. އަދި ފަހުން ފާހަގަކޮށް އެއްވެސް ކުއްޖަކު ބޭނުން އާދައިގެ ދިވެހިބަހުން ކިޔަވަން ބޭނުން ..."

ދިވެހިބަހުން ދިވެހިބަހާ ދުރަށް ދިޔުން ކުޑަކުދިންނަށް ކިޔަވާދޭން ކަންތައްތައް

މި ކަންތައް މަގުސަދުތަކަކީ އެކަށީގެން ހުރި ދިރާސާތަކުން ދިވެހިބަސް ދިރުވުމުގެ ދިވެހިންނަށް ގުޅުންހުރި ރަނގަޅު މަޤާމު ބަލަހައްޓާ ކުޑަކުދިންގެ ދަރިން އެކު ބޭނުންކުރާ ތަރުތީބުތަކެއް ކަމުގައި ހިތާމައިން ދެކެ ފާހަގަކުރެވެއެވެ. 5

1 ތުއްތުކުދިންގެ ފަރާތުއަޅުމުގެ މަސްރަހާގައި ދިވެހިބަހުން ހިތްވަރުދިނުން

ދިވެހި ތުއްތުކުދިން ދިވެހިބަހާ ދުރަށް ދިއުން ކުޑަކުރުމަށް ކުރަންވީ ކިހިނެއްތޯ އެއް ސުވާލަކީ ފަރާތްތަކުން މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭގޮތް ދިވެހިބަހުން ހިތްވަރުދިނުން ކަމަށް ބައިވެރިން (4ގ 12ބ) ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. މިގޮތުން އެ ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދީފައިވާ ބައެއް ކަންކަމަކީ ދިރާސާތަކުން ދައްކާ ގޮތުގައި ދަރިވަރުންނަށް ކުދިންގެ ތެރޭގައި ދިވެހިބަހުގެ ހުނަރު ތަރައްޤީކުރުމަށް ވަސީލަތްތައް ހޯދައިދީ ކުދިންގެ މާޙައުލުގައި ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމަށް ކަމުދާ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ވަސީލަތްތަކާއި ދިރާސީ ނިޒާމުތަކުގެ ސިލަބަސްތަކުގައި ދަރިވަރުންނަށް އެކަށީގެންވާ ފުރުޞަތުތަކެއް ދީފައިވާތީ ދަރިވަރުންނަށް ހިތްވަރުދޭން ދިވެހިބަހުގެ ކުރިއެރުމަށް ދަރިވަރުންނަށް ތަރުހީބުދިނުން ކަމަށް ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

ބައެއް ބައިވެރިން (3ބ) ފާހަގަކުރި ގޮތުގައި މުޅިން ދިވެހިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމަށް އިސްކަންދީ ބަދަލުގެނައުމަށް ބޭނުންވާ ތަންތަނަށް އެ ބައެއްގެ ފަރާތުން ފުރުޞަތު ދީފައިވެއެވެ. ސަބަބަކީ އެ ބައެއް ޒަމާނީ ވަސީލަތްތައް މެދުވެރިކޮށް ދިވެހިބަހަށް ހިތްވަރުދޭ ގޮތްގޮތް ފާހަގަކޮށްފައިވާތީއެވެ. ދިވެހިބަހުގެ ތަރުތީބު ތަރައްޤީކުރުމުގެ ޕްރޮގްރާމްތައް ހިންގައި ކަންކަމުގައި ކަންކަން ހިންގަން ބޮޑު މަސައްކަތްތަކެއް ކުރާކަމަށް އެއްބަސްވެ، ބައެއް ބައިވެރިން ދިވެހިބަހުގެ ކުރިއެރުމަށް ބަސް ޓީޗަރުން ތަރައްޤީކުރުމުގެ ތެރޭގައި ކިޔަވައިދިނުމުގެ ހިއްސާ ބޮޑުކޮށްފައިވެއެވެ. އެ ބައެއް ބޭނުމަކީ ދިވެހިބަހުގެ ޝައުގުވެރިކަން އިތުރުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ހޯދައިދިނުމަށް ކަމަށް ބައެއް ފަރާތްތަކުން ވަނީ ފާހަގަކޮށްފައެވެ.

2 ދިވެހިބަހުގެ އަހަމިއްޔަތު ދަސްކުރުމާ ގުޅޭ ފިކުރުތައް

ދިރާސާގެ ޖުމްލަ ބައިވެރިން (5ގ، 10ބ) ފާހަގަކޮށްދިން ގޮތުގައި މުޖުތަމައުގައި ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުކުރުމަށް ބޭއިމާ އެއްކޮޅު ދިވެހިބަހުގެ އަދަބިއްޔާތު ބަދަލުކުރަން ބޭނުންވާ ދިވެހިބަހުގެ އަހަމިއްޔަތެވެ. އެއީ ބަހުގެ ފުރިހަމަ ގިނަ ބޭނުންތައް މީ ސަރަހައްދު ބަހުރުވައެވެ. މިގޮތުން ބައިވެރިން (5ގ 8ބ) ފާހަގަކޮށްދިން ގޮތުގައި ދިވެހިބަހުގެ އަހަމިއްޔަތު އަހަމިއްޔަތުގެ ގޮތުގައި އެއް އިޝާރާތް ވަނީ ފަސޭހަކަމާއި ކަމުދާ ގޮތުން، ފެންނަނީ ކަމުދާގޮތުން ކަރެއްތަކުގައި އިސްލާމީ ކަރުދާސް ބޭނުންކުރުމުގެ ސަބަބުން ވަރުގަދަ ބަދަލުތަކެއް ބޭނުންކުރުމަށް ކަމުދާ ގޮތުގައި ކަމަށްވެއެވެ. އެގޮތަށް ބަދަލުތަކުގައި ދިވެހިބަހުގެ މަރުކަޒު މަސައްކަތުގެ ބޭރުފުށުގެ ދިރާސާތައް މަސައްކަތްތައް ކުރިއަށް ދިވެހި ބަހަކީ ތަރުޖަމާކޮށްގެން ކުރެވޭ ކަމެއް. މިގޮތުން ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި މަޖާކަމާ ގުޅުން ދިވެހި ބަސް ރައްޔިތުންގެ ތެރޭގައި ބޭނުން ކުރުމަށް، ކުރުނުކުރެ ކަންތައްތަކުގެ ދިރާސާ އެ ފާހަގަ ތަންތަން ކުރެވުނު ކަމަށް، ބަހުގެ ކަންތައްތައް ބަލައިގަތުމަށް ފަހުން އަދާކުރުމުގެ މަސައްކަތްތަކުގެ ކަމާއި ކުރެވޭ ކަމަށް ވަނީ އެ ބައިވެރިން ދެކެއެވެ. ދިރާސާގެ މިގޮތުގެ އަހަމިއްޔަތު މަސައްކަތްތަކުގެ ތަރުބިއްޔަތާއި ގުޅޭ އަޅާ ގޮތުގައި މި ބާރުގައި ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ އެ ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

3 ދިވެހިބަހުގެ ފޮތްތަކާއި ވަސީލަތްތަކުން ލިބޭނެ ގޮތް ހޯދުން

ދިރާސާގައި ބައިވެރިވި ޖުމްލަ ބައިވެރިން (8ގ، 25ބ) ދައްކާލިގައިމަނިކަމާ ގޮތުގައި ދިވެހިބަހުގެ ނަތީޖާ ފޮތްތަކާއި ގުޅުނު ފޮތްތަކާއި އިތުރުކުރުން، އެ ފޮތްތަކާއި ވަސީލަތްތަކާއި ކުޅިވަރުތައް ހެދުމަށް ބޭނުންވާ ދިރާސާތަކުގައި އެކިއެކި މަސައްކަތްތަކުގެ ކުރިއެރުމަށް ބޭނުންވާ ގޮތްތަކާ ކުރާނެ ގޮތް. ދިރާސާތަކުން ދެއްކުމަށް ވާގޮތް ދިވެހިބަހުގެ ނަތީޖާ ހެދުމާއި ނުލިބޭ ދިވެހިބަހަށް ކުރުމުގެ ދިރާސާއެއް ސަބަބެވެ. 2022 ވަނަ އަހަރު ޝާއިޢުކުރެވުނު ޚިޔާލުތައް ބަސްފުޅާ ހިސާބު އެއްގޮތް ސަބަބުން ފަސޭހަކަމާއި ވެއެވެ. ބައިވެރިން (9ގ 20ބ) ފާހަގަކޮށްދިން ގޮތުގައި މީހުންގެ "ސުވާލު" ފޮނުވުން ބަސްފޮތް ހިންގުމަށް ބޭނުންވާ ނަތީޖާ ފޮނުވުމާ ގުޅުން ދިވެހިބަހުން ހިންގާ ދިރާސާއަކީ ބޭނުންކުރެވޭ ތަފާސްހިސާބެވެ. މި ބަދަލަށް ބޭނުންވާ ބަހުގެ ކަމެއް ކަމަށް ވީ ނަމަވެސް މިފަދަ ފަދަގެ ފޮތްތައް ތަރުޖަމާކުރުން ވެސް ފަސޭހައިން ހިއްސާ ކަމަށް ވެސް ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

ސަބަބަކީ ހަމަހަމަކަން ބޭނުންތެރިކަމުގެ ވަސީލަތްތަކަށް އަހުލުވެރި ދިވެހިންނަށް ބޭނުން ކުރަން ގޮތް ފޮތްތަކަށް ހުރިހާ ބަހަކީ ވެސް އިސްލާމްދީން ކަމުގެ ވެސް ފެށުން ކަމަށްވާތީ ސަބަބަކީ މިފަދަ ވަސީލަތްތަކުގެ ބޭނުން ނުވާތީ ދިވެހިންނަށް މި ބަސް ފޮތް ބޭނުން ނުކުރެވޭނޭނެއެވެ (2ގ 4ބ).

ދިވެހިބަހުގެ ބަސް ފޮތުގައި ކުޑަކުދިންގެ އަތުން ދުވަސްވަރުން ޖެހިލުންވާ ކަހަލަ ލަފުޒުތަކަށް ހުންނަކަން ވެސް ބައެއް ބައިވެރިން (2ގ، 2ބ) ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މިގޮތުން ދިވެހިންގެ ސަގާފަތުގެ ތަރިކައި ނުރަނގަޅު ގޮތަކަށް އެ ލަފުޒުތައް ބޭނުންކުރަނީ އެ ލަފުޒުތަކުގެ ބަސް ފޮތުގައި އެންމެ ކަމަށް ފާހަގަކުރަނީއެވެ. މިގޮތުން ބޭނުން ކުރާތީ "ފު ލެބަރ ވެޖެސް" މިއީ އިނގިރޭސި ބަސް ފޮތަކުން ވެސް ފެނުނު އައްޔާއި ނުން ކަމަށް އެކަމަކު މިފަދަ ލަފުޒުތައް ދިވެހިބަހުގެ ބަސްފޮތުގައި ހުންނަކަން އެ ބައިވެރިން ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މިއީ ކަންބޮޑުވާއިރު ކަމެއް ފާހަގަކޮށް އެ ބައިވެރިޔާ ފާހަގަކުރައްވައިފި:

"... އެބަސްގައި ބަސްފޮތުގައި ނުބައިގެ އަދަބީލަފުޒުތައް ދިރާސާކުރިއިރު، މިދުއްކަނީ މިގެ އަހަރުތަކެއް ވިއްސަކަށް ހަރަދުގެ ކުރީގެ ވާހަކައެއް. އެބަވެސް ހަމަ ހުރި ގޮތަކަށް ބަސްފޮތުގައި މިހާރު އެޑިޝަންތަކަށް އަރައި ފުރަން އަދި އިރު ވެސް އަދިވެސް މި އޮތީ. އެހެންވީމާ ބަސްފޮތު އެބަޖެހޭ ވަރަށް ބޮޑަށް ފުރަންސް. ފުރާނަތަކުގެ ނޫނިއްޔާ ސަލާމް ކަހަލަ ބަސްތަކަށް ގެއްލުންދާނޭ ކުރިން ބަސްތަކަށް އެ ބަސްފޮތުގަ އެއްކަލަ ހިފުދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ..."

4 ދިވެހިބަހަށް ގަދަރުކުރާނޭ ދީނުން އިތުރުކުރުން

ދިވެހިބަހަށް ލޯބި އުފެއްދުމަށް ދިވެހިބަހަށް އެ ދީނަކަށް ދުރުގައި ބަޔަކަށް ވެގެން ކަމަށް ދިރާސާގެ ބައިވެރިން (4ގ، 6ބ) ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މި މަގުން ކަންތައް ހިނގާނީ އެ ދީނުގެ ސަގާފަތާ ހަމައަށް ދުވަހު ދިވެހިބަސް ބަޔަކަށް އިނގޭގޮތަށް ބަސްމީ ފަތްތަކަށް ކަނޑައެޅުމުގައި އަލިގެނެސް. އެގޮތުން ބައިވެރިން ފާހަގަކުރައްވައި ގޮތުގައި، މިހާރު ބަޖި ތިރީގަ ޖަވާބުތަކުގެ ހުރި ފަރާސަތަކާ ދިޔަމުގައި އެ ފަހަތުގެ ސަގާފަތާ ދިވެހިބަހުގެ ދައުރު ފަދަ ކުރިއަރުވަނީވެއެވެ. ދިވެހިބަސް ބޭނުން ކުރާނެ ޖެހޭ ހަރަކާތް އިތުރުކުރުން ޖެހެއެވެ. މިއާ ހެދުމަށް، ދިވެހިބަހުން ފަހަރު ދުއްތަކެއް އަނގަބަސް މުއާމަލާތުގައި ވާ ދުނިޔެ ކަމުގެ ނުވެސް ބޭނުން ބަލާފައިން ދުއްވާ ކަމަށާއި އެހެންވީމާ އެ ދީނުގެ ދަރުނޫސް ދިވެހިބަހުން ފަހަރު ދަރުސްދިނުމުގެ ދުނިޔެ ކަމުގެ ނުވެސް ބެހެއްޓިއިނގެ ދިޔައީއެވެ. ދިވެހިބަސް ޢިލްމީ ހަމައެކަނި އިއްޒަތްތެރިކަން ކަމެއް މިފަދަ ފިލާވެއްޖެއެވެ. އެހެން ދިވެހިބަސް ޢިލްމީގޮތުން މި ދުއްތަކެއް އެ ދީނަކަށް ހަދާ ދާ ބަޖި ގަދަރާއި ނުކުތާކުރެވި ފަސް ބައިގެ ބައިވެރިން (4ގ، 8ބ) ފާހަގަކުރައްވައެވެ. ވަޒީފާއަކަށް ހޯދުމުގައި ވެސް ދިވެހިބަހުގެ ޖާގައިއަށް ބަލައި ނޫނަސް ކަމަށްވާ، ބަލައިގަންނަނީ އިނގިރޭސިބަހުން ޢިލްމުވެރި އެންމެ ޖާގަ ކަމަށެވެ. މިގޮތުން ބައިވެރިޔަކު ވިދާޅުވި:

"ވަޒީފާއަކަށް ދާއިރާގައި ދިވެހިބަހުގެ ޖާގައިއެއް ބަލައެއްނުލާނެ! ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް މި ބަލަނީ އެކާއުންޓް އިނގިރޭސި ބަހުން ޢިލާ ފަރާތްތަކުގެ ވާހަކަދައްކާއިރުގައި ވާހަކަދައްކަން އިނގޭތޯ. އަދަބީނުޖަހުން ހުރިހާތާ ހުށަހެން ތަކެއްޗެއް ދާއިރާގައި ފުރަތަމަ ކުރަނީ ތި މިތަނުގައި މިހިނގަނީ އިނގިރޭސި ބަހުން ޖެހިފައި. އަދަބީނުޖަހުންގެ އިންޓަރނެޝަނަލް އެޑިޔުކޭޝަނުގައި އަދަބީނުޖަހުންގެ ދިވެހިބަހުން ބޭނުންކުރާ އެއްޗެހިގައި ވަރަށް މަދު. އަދަބީނުޖަހުންގެ ޕޮލިސީތަކުގައި އެތަކެއް ޖެހެނީ ހިންގުމަށް ހިސާބު މިހާރު ގިނައިން ބޭނުންކުރަނީ އިނގިރޭސި ބަހުން، އިތު ގައިހުކުން ޕޮލިސީތަކުން މިޕޮލިސީ އިނގިރޭސިބަހުން، ދިވެހިބަހުން ހަދަނީ ދުވަސްވާ ފަހަރު. އެހެންވީމާ ދިވެހިބަސް

ބޭނުންކުރަނީ ހުރިހާތަނެއްގައި އިތުރުކުރުމުން އެހެންބަސްތަކުގެ ބަހުގެ މަޤްބޫލުކަން އިތުރުވެގެންދާނީ."

ބަހަކީ ގަދަރުކުރުމުގައި މުހިންމު އިތުރުކުރުމަކީ ބޭނުންތެރިޔާ ދިވެހިބަހުގެ ވަރަށް ބޮޑު ގެއްލުމެއް އެބަ ދޭނެ ކުރިން ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. ޖަމާލީ ބޭނުންތެރިޔާ ދިވެހިބަހުގެ ގޮވާލުމަކީ ކުރަންވާނެ ތަރުތީބުތަކެއް މިހާރު ކުދިންނަށް ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުމަށް މަދުވާން ކުރަން އޮ ބާރުލެއް ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. މިހާރު ދިވެހި ކުދިން ދިވެހިބަހަށް ލޯބި ދެއްކުމަށް ދިވެހިބަހުން ކުޑަކުރުމަށް ގޮތްތައް ވެސް އުފެއްދުމަށް ކުރަން ބަހުން ބައިވެރިން (3ގ، 8ބ) ފާހަގަކޮށްދިނެވެ.

ދިވެހިބަހަކީ ގަދަރުކުރާ ޤައުމެއް ވީމާ ކުރުމަށް ޤައުމީ ފެންވަރުގެ މަޝްރޫއުތައް ހިންގުމަށް ކުރަން ބާރުއަޅާ ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. އެންމެ ބޮޑު މަސައްކަތެއް ހިންގިދާނެ ބަލަހައްޓައިދޭ ހެޔޮ ޕްރޮގްރާމްތައް ތަރުތީބުކޮށް ކުރުމުގެ މިހާރު ކުދިން އަ ކުދިންގެ މެދުގައި ދިވެހިބަސް ވެސް ދިވެހިބަހުން ފަހަރެއްގާ ކުރަން އަހަރެމެން ބަހަށް ދަރިވަރުން ދަރިވަރުންނަށް ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. ހެއްސަކަށް ތައުލީމު ދިވެހިބަހުން ވަރަށް ސްކޫލް ކުރަނީ، އަދި ބޭސް އެއްޗެއް އަ ކުދިންނަކީ ދަރިވަރުން ފަސޭހަވާނެ އިނގިރޭސިބަހުން ބޭނުންކުރަން ވެސް ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިނެވެ.

5 ދިވެހިބަސް ދަމަހައްޓައިގަތުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ސިޔާސަތުތައް ހަރުދަނާކުރުން، ތަންފީޒުކުރުން

ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި އިނގިރޭސިބަހުން ވާހަކަދައްކާ ތައުލީމުދޭން އިތުރުވުމުގައި މީޑިއާގެ ދިވެހިބަސް މަސްރަހުތަކުގެ ބޭނުންކުރާ މިންވަރު އިތުރުވުމަށްފަހު، ކުދިއަށް ތަޢުލީމު 10 ވަރަކަށް އަހަރު ތެރޭގައި ދިވެހިބަސް އެންމެން ކަމަށް ވެސް ސައްކު އުޅުނު ކަމަށް ބައެއް ބައިވެރިން (2ގ، 4ބ) ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. މިގޮތުން ކަންތައް މެދުވި ދިވެހިބަހާ ގުޅުނުހެ ސިޔާސަތުތައް ހަރުދަނާކުރާނެ ތަންފީޒު ނުވާތީ ކަމަށް އެ ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. ހަމަވެސް ޑީސީ ބައިވެރިން (10ގ، 18ބ) ގެބާރުކުރުމަކީ މުސްތަޤްބަލުގައި ވެސް ދިވެހިބަސް ދަރިކުރުމަށް ގޮތްތަކަށް ވެއެވެ. އަދި ދިވެހިބަހުގެ ތަރުޖަމާ ނަޤުލުގައި ދިވެހިބަސް ޢިލްމީގޮތުން އެއީ މަޤުބޫލު ކަމެއް ކުރެވޭއިރު މަތީ ތަޢުލީމުގައި ދިވެހިބަހުގެ މާއްދާއެއް ޢިލްމީ ބޭނުންކުރާނެ ތަނެއް ނެތުމާ ސަރުކާރުގެ ސިޔާސަތުތަކުން ވަޒީފާއަށް ވަނުމަށް ދިވެހި ފާސްވުން ޝަރުތެއް މަޤުބޫލު ކުރެވިގެން އޮތުން ފުދެ، ދިވެހިބަހުގެ އަހުލުވެރިން ހޯދުމަށް ސިޔާސަތުތަކުން ދިވެހިބަސް ދަރިކުރު އެންމެންނަކީ ކަށަވަރުކުރަން ކަމަށް ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. އަދި އެހެންކަމުން، އެބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިން މި ސިޔާސަތުތައް ހަރުދަނާކުރުމާއި ތަންފީޒުކުރުމަށް ކަމެއް ނުވި ކަމުގެ ތަރުޖަމާ ވަރަށް ދުވަހެވެ. ބަހަކީ އިސްކަން ދިނުން އެއީ ޚިދުމަތް ކުރުމުގެ ދަށުގައި ބޭނުންކުރާ ސްކޫލްތަކުގެ އެންމެ މުހިންމު ދިރާސާކުރެވޭ ހިސާބަށް ވެސް ބަހަކީ އިސްކަންދޭން އަހަރެ ގޮތުން ވެސް ދުނިޔޭގެ ކުރިން ބަހަކީ ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. އެކަން ތަޢުލީމުދޭންނެތް ވެސް ނުހުއްޓާ ފަސް އަ ކުދިން ވެސް ދިވެހި ބަހަކީ ދޮގެއް ޖެހޭނެ ކަމަށް ބައިވެރިން ފާހަގަކޮށްދިނެވެ. މިގޮތުން ބައިވެރިން (3ގ، 6ބ) ފާހަގަކޮށްދީ ގޮތުގައި ތަޢުލީމުދޭން ދިވެހިބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުކުރުމަށް މަޝްވަރާ ހިންގެން ޖެހޭ ކަމަށް، މި ކަމަށް ދިވެހިބަހުގެ އަކާޑަމީ ތަރުޖަމާ ފަރާތްތަކުން މުހިންމު މަސައްކަތްތަކެއް ކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.

މަޝްވަރާ

ހެއްސަ ގަދަރު މަޝްވަރާތަކުން މި ފުރުޞަތު ބޭނުންވާ މުހިންމު ހަރުދަނާ ކުރަމުން ގެންދަނީ ފާހަގަކޮށްލަމެވެ. ސްކުޓްނާބ (2004) ފާހަގަކޮށްދޭ ގޮތުގައި ބަހެއް ހަރުދަނާ ކުރާނެ ދުވަ އެކަމަށް ބަހުގެ ރަނގަޅު ސިޔާސަތެއް އެންމެން ޖެހެއެވެ. މިގޮތުން މި ސިޔާސަތުގެ އެންމެ މުހިންމު އެއް ބައި ބަސް ބޭނުންކުރުމެވެ. މަތީގައި ހުށަހެޅުނު މި ދިރާސާގެ މަޝްވަރާކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ވަރަށް ބޮޑަށް، ފާހަގަކުރެވުނު އެއް ކަމަކީ ތަޢުލީމުދޭން ދިވެހިބަހާ

ދުރަސްދާން ގުރުވިރާ އެންމެ ބޮޑު އެއް ސަބަބެއްކަމުން ގަބޫލުކުރަން ޖެހޭނެ، މި ޗެލެންޖުގެ ކުދިންނާ، ތުއްތު އިރުއްސުރެ އިނގިރޭސިބަހުން މުޢާމަލާތު ކުރުމެވެ. ދިރާސާގެ ނަތީޖާއަށް ބަލާއިރު ތުއްތުކުދިންގެ ގޭތެރޭގެ މާހައުލުން އެ ކުދިންނަށް ދެއްކުނީ އިނގިރޭސި ފިޔަވަޅުތަކެވެ. އިސްކޫލުގެ ފެންވަރު ބަލާ ނިޒާމު އާންމު ދަރިވަރުންގެ އާދެ، އާންމު މަންމަގެ ބަސްމުގައި އިންގުރޭޒު ފިލްމުސްޓާ ތަރައްޤީވުމުން އަންނަ ބަދަލުތަކުގައި އެގޮތުން، ޖެބޮތުފިލްސަކީ އަދި ކަޑޮޅުމާ ހާމަވެއްޖެއެވެ (1996)، ދިވެހި ބަސް ކުދިންނަށް މާހައުލުން އެ ކުދިންނަށް ޢާއިލާގައި އަރަބިކިޔަވައިދޭ ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަހެވެ. ބަހަކީ އަދަބީ ހުނަރުތަކާއި ފިކުރުތަކުގެ ފުރިހަމަ މަގެއް، އެ ބަހަކީ ވަރަށް ބޮޑު ކަމެއް އުފެއްދުމުގެ ގާބިލްކަމެވެ (2001) ބަހަށް ވެދެމުން ދިވެހި ތަޢުލީމީ ދިވެހިބަހަށް، މި ދިރާސާ ހުށަހެޅުނު ތިން ދާއިރާއެއް އެ ކުދިންގެ މާދަރީބަހަކީ ދިވެހިބަހަށް ބަދަލުވެގެން އާރާ ބަހަކަށް ބަދަލުވެގެން ދިއުމަކީ ފަރަގު ބޮޑު ކަންބޮޑުވާ ކަމެއް މަސައްކަތްތަކުގެ ވަޒަނުވެރިކަން ހާމަވެއެވެ.

ކުޅިވަރުގެ ގޮތުގައި މާރައިދި މީހުން އެމް ޕީ، އިސްލާމީ މަދަރުސާތަކުގައި އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދިނުމުން ދިވެހިބަހުގެ ބޭނުން އިތުރަށް ދަށްވެގެން، ދިވެހިބަސް ގެއްލިގެން މަސައްކަތް ޒަމާނުގައި ބަސްދުވާ ޗާޕްކޮށްފާނެ ފެންވަރުންނާއި، މަސައްކަތްތަކުގެ ވަޒަނުވެރިކަން ހާމަވެއެވެ. އެހެންކަމުން ދިވެހިބަހުގެ ދިފާއުގައި މަސައްކަތް ކުރެވުން އިތުރުކުރުން ޗާލެންޖަކަށް ވެފައިވާ ކަމުގެ ސިޔާސީ ފެންވަރުގެ މަސައްކަތްތައް ކުރުން މި ގެންދިއުމަށް ބޭނުންތެރި ފެންނަހާއެވެ. މިގޮތުން މަސައްކަތްކުރުމުގެ މިންވަރާ ސަބަބަކީ ކިޔަވައިދޭ އައްޔަރު ދިވެހިބަސް ފެހިވަރުގެ މާދަރީބަހުގެ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ކުރިއަށްގެންދިއުމެވެ. ބޭސްބަހުގެ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ތަޢުލީމީ ދިވެހިބަހަށް ދަށްފެނުމުގެ އަސާސް ބަދަލުވެފައިވާ (ނަޝާނާ، 2020). ކަންމިހެން އެމް ޕީ، ކަންބޮޑުވާން ޖާގަ އެންމެ ބޮޑު އެއް ކަމަކީ މިހާރު ދިވެހި ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި އިނގިރޭސި ބަސްކަމަށްވުރެ ޝަރުޢީކުރުމަށް ނިސްބަތްވާއެވެ. އެހެންނަމަ އެ ދިވެހިބަހަށް ވިސްނާލުމަށް ކިޔަވައިދޭ ބޭނުންކުރުން، އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދޭން މިހާރު މުއައްސަސާ ހޯދިފައިވާ ރިސާލަތު ގާނޫނުގައިވެއެވެ. ދިވެހިބަހާއި އިސްލާމީ ބަސްތަކުގައި މާއްދާ އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދޭކަން ފެންނަ ދިވެހި ދަރިވަރުންނަށް ކިޔަވައިދޭން ދަރުސްތަކަށް މައުލޫމާތު ދޭނުމަށް ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭ، އެ މާއްދާ އިނގިރޭސިބަހުން ކިޔަވައިދޭން ސިފަކުރުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ރިސާލަތު މިހާރު ގާނޫނުގައި ކަމަށް ހަމަޖެހިފައިވެ (ޝަރީފް، 2023). މިކަމާދޭތެރޭ ނުވިސްނާ، ނުވިސްނާ އިސްލާމީ މިހާރު ޖާމިޢާ، ދިވެހި ކުދިންގެ މާދަރީބަސް އިނގިރޭސިބަހަކަށް ބަދަލުވެދާނެ ކަމަށް ހާމަވެއެވެ. މި ގޮތަށް މިހާރު ދެން މަސްއޫލިއްޔަތު ދިވެހިބަހާ ދިވެހިބަހުގެ މުސްތަޤްބަލު ފަހަރެއްގައި ފޯރާނެ ގޮތުގެ ސިޔާސަތު ފަރުމާކުރެވެއެވެ. ރަސްމީ ގޮތުގައި (2000) ހާމަކުރާގޮތަށް ގޮތުގައި މުޖުތަމަޢުގައި އަންނަ ނުފޫޒުގެ ބަދަލު، މާދަރީބަހުގެ މުހިއްމު ވިސްނުމުގައި ބަހެއް ނެތުމުގެ ޙައްޤުތަކާމެދު ވިސްނާލެވެ. އެހެންކަމުން، ދިވެހިބަސް ދުވަހުން ދުވަހަށް ޒަވާލުގެ އަލިކަމުން ބަލާއިރު މިކަމާމެދު ފުރިހަމަ ވިސްނުމާ އެކު ހަރަކާތްތެރިވުމަކީ ކޮށްފާނެ ކަމެވެ.

ދިވެހި މުޖުތަމަޢުން ދިވެހިބަސް ގެއްލި ނިމިދާނެކަމުގެ ބިރުވެރި ބާރުގެ އަޑުތައް އަންނަތަން، ދިވެހިބަސް، މާއްދާތަކާ ގޮތުގައި ކިޔަވައިދޭ ދާއިރާތަކުގެ ހިސާބުތަކުން ހުށަހަޅާ ފިކުރު ބޭނުންކުރުމުގެ ނަތީޖާ. ދިވެހިބަހުގެ ގޮތުގެ މިންތައް ގޮތުގައި ބަސްކަމަށް ނޫނީ މިންތަކަށް މަސްއޫލިއްޔަތު އިސްލާމީ ނިޒާމު ދިވެހިބަހުގެ ދިވެހިބަހާމެދު ސަމާލުކަމަށް ބަހަން ލާރިދުވާ ދިރާސާތަކުގެ ނުފޫޒު ފެންވަރު ކިޔަވައިދޭ ނަޝްރުކޮށް ފަރުމާކޮށް ގޮތުގައި (2015) ބަހަށް ތަރުބިއްޔަތު ބަދަލުކުރެވޭ، ތަޢުލީމީ މިހާރު ވަރަށްގިނަ ބަހާއި އިނގިރޭސިބަސް ކިޔަވައިދޭ ތަދަރިއުގެ ހާލަތު އެއްބާރު އިނގިރޭސި "މީޑިއަމް" އެއް ކިޔަވައިދީ، މި ފާހަގަ ދިވެހިބަހަށް ދިވެހިބަހާއި ސަމާލުކަން ލިބިދާނެ ދަރިވަރުންގެ ގޮތުގައި އިސްލާމީ ނިޒާމު ދަރިވަރުންނަށް ހަރުދަނާކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ވަޒަނުވެރިކަން ފުރުޞަތުވެއެވެ. މިގޮތުން ބަދަލުގެ ތަޢުލީމީ އެކި ރަށްފުށުގެ އިނގިރޭސިބަހުން އެއްކިބާ ބަސްކޮށްފައި އެއްވަރު، އާބާދީގައި ކުދިން ހަމަވާ ހިސާބު އިނގިރޭސިބަހުން ފެނިފައިވާ އިތުރުކުރުމުގެ ބަސްކޮޅު ގޮތުގައި ހިޔާލު ގޮތުން ބޭސްކުރަން ދިއުމުގެ ނަތީޖާގައި ކުދިން އިނގިރޭސި ތަޢުލީމު

އުނގެނިގެންދަނީ، ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި އަންނަ ބަދަލުތަކާ ދިވެހިބަހާއި ދިވެހި ސަޤާފަތަށް ޙިމާޔަތް ދަރިންގެ އުފެއްދުމަށް ހުރި ހުރަސްތަކާއިކަން މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ބުނުންތަކެއް ހާމަވެއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރަސްމީ އަދި ޤައުމީ ބަހަކީ ދިވެހިބަސް ކަމަށް ވީ ނަމަވެސް ދުނިޔޭގެ ގިނަ އަދަދެއް ބަސްތަކުގެ މައްޗަށް އިނގިރޭސިބަސް ކުރި ހޯދާފައި (ކްރިސްޓަލް، 2000) އަންނަ ގޮތަށް އިނގިރޭސިބަހުގެ ކުރިމަތީގައި ދިވެހިބަސް މި ވަނީ ފަނާވުމުގެ ޚަތަރުގައެވެ. ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި ދިވެހިބަހާ ދޭތެރޭ ދެކޭ ގޮތް ސަބަބުން، ދިވެހިބަހަށް ޚިދުމަތްކުރާ ތަފާތު ބައެއްގެ ދަރަނިވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަކީ އިސްތިޢުމާލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު (ނަންބަރު 2011/9) ގެ މަގުސަދަކީ ދިވެހި މުޖުތަމަޢުގައި ދިވެހިބަސް ބާރުވެރިކުރުން އިތުރުކުރުން ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވިނަމަވެސް ދިވެހި ކުދިން ފަހަރެއްގައި މައިގަނޑު ބަހަކީ އިނގިރޭސިބަސް ކަމަށް ދިރާސާތަކުގައި ބައިވެރިވި މަސްއޫލުވެރިން ދެކެއެވެ. ބަސް ކުރިއެރުވުމަށް މުޖުތަމަޢުގައި ބަހަށް އެކަށީގެންވާ ދަރަޖަ ދެވިގެންނުވެ. ބަހަށް އިސްކަން ދެވިގެންނުވެ. ދަރިން ހާމަވާނީ އަ ބަސް ބޭނުންކުރުން އިތުރުކުރެވިގެންނުވެ (ސްޕޮލްސްކީ، 2004).

ދިވެހި ތައުލީމީނިޒާމް ޢާންމުވެފައިވާ ވާހަކަ ދިވެހިބަހުން ނަމަށް ޕްރީ-ސްކޫލް ހިންގުމުގެ ގާނޫނުގައި ބައިނަލްއަޤުވާމީ (ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓް، 2012)، ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަދަރަސީ ތައުލީމުގެ ޤައުމީ މަންހަޖު 2015ގައި (ނެޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޖުކޭޝަން، 2015) ބައިނަލްއަޤުވާމީ އޮތް އިރު ވެސް ދިވެހިބަހުން ތައުލީމީނިޒާމް ޢާންމުވާނީ ގިނަ ބައެއް ބެލެނިވެރިން ދިނުމުގެ ސަބަބުން ވެސް އަ ސިޔާސަތު ތަންފީޛުކުރުމަށް މުދައްރިސުންނަށް ގޮންޖެހުންތައް ކުރިމަތިވާނެ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ވާހަކަތަކުގެ ހާމަވާނެ. އެހެންކަމުން އަދަބާ ޢާންމުވާންޖެހޭ ދިރާސާ އިނގިރޭސި މީޑިއަމްކޮށް. ނަތީޖާ ބަސް މަސައްކަތްކުރުމަށްވެސް. މި ގޮތުން އެކަށީގެންވާ ގޮތުގެ ތަންފީޛު ނުކުރެވުނު، 2020 ވަނަ އަހަރު އަޕްރީލް ފެށިގެން ބައިލިންގުއަލް ތައުލީމީ ގާނޫނުން (ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓް، 2020) ހަމަވާ ކަމަކީ ތައުލީމީނިޒާމު ދިވެހިބަސް ޢާންމުވުން ޤަބޫލު ހުށަހަޅާފައިވާ ގޮތެއްގައެވެ. ތައުލީމީނިޒާމު ދިވެހިބަހުން ޢާންމުވާނީ ގިނަ ބައެއް ބެލެނިވެރިންގެ ގޮތުގައި އަދި މިސްނޫނުތައް ހުންނަ ގޮތުގެ ދަތިކަމާ ސަބަބުތަކެއް ވެސް ހުރުމަށް ދިރާސާއިން ފާހަގަވެއެވެ. މިހާރަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ އިސްކޫލުތަކުގެ ހުރިހާ މަރުޙަލާތަކުގައި ޢާންމުވެފައި، ބަހުގެ ސިޔާސަތު އިނގިރޭސިބަސްކަމަށް ވުމުގެ، ތައުލީމީ ދިވެހިބަހަށް ޖެހޭމަރުހަލާތަކުގައި ހުޅުވުނަށް ހުރި މަސްއޫލު ދެރަވެއްޖެއް ދިރާސާއިން ފާހަގަވެއެވެ. ބަސް ދުނިޔޭބަދަލުވެގެން މަސްއޫލު ތަކަށް އިސްކޫލުތަކަށް ސްކޮލަރޝިޕް (2012) ބައިނަލްއަޤުވާމީ އިރު، ދިވެހި ތައުލީމީނިޒާމް އަ ކުދިން ބަސް ދަސްކުރުމުން އަންނަ ދެރަވެފައި، އަ ކުދިންނަށް، އިސްކޫލުތަކުގެ ތައުލީމީ ބަސް ދިވެހި ބަހަކީ ބަހަށް އިނގިރޭސިބަސްކަމަށް ވުމާ މީހާ ގެދޮރު މިއަދު ފެނުނު ވިސްނާނު ފަރުވާއާ ކަމެއް ކަމަށް ހެދުނުވާހަކަ ހާމަވެއެވެ.

ބަހުގެ އަދި މަސްއޫލިއްޔަތުން، ބަސް ކުރިއެރުވުމަށް ފަރާތް ގޮތުންނާއި އަދި ގެދަރުވާ އުފެދުން މަސައްކަތްތަކުގެ ކުރިއެވެ. ބަހަށް ޚިދުމަތްކުރާ ބައެއް އުފެއްދުމަށް ކުދިންނާ ގުޅޭ ތަރުޖަމާކުރެވޭ، އަ ކުދިންގެ ގޭގެ ގޮތަށް، އަ ކުދިން ޢާއިލާތަކާ ގުޅޭ، އުފެއްދުން މުޖުތަމަޢުގެ ކުރިން ފިކުރު (ޝާނީ އަދި ޝަހުލާ، 2018)، ދިވެހި ބަހުން ކުރެވޭ މިފަދަ މަސައްކަތްތަކުގެ ފެންވަރު ގެނުވެ. މިންވަރު މިފަދަ އިތުރު މަސައްކަތްތަކުގެ ކުރުމަށް ކަމުގެ މުޖުތަމަޢުގެ ސަރުކާރުން މި ކަންކުރުން ދެވޭ ތަރުބިޔަތު ކުޑަވުމުގެ ސަމާލުކަން ދިރާސާގެ ހޯދުމަކަށް އިޝާރާތްކުރެވެއެވެ. ދިވެހިބަސް ބާރުވެރިކުރުމުގެ މުޖުތަމަޢު އިތުރުކުރުން، ހެއްސަކަން ބެލެނިވެރިން ހުރިހާ ފަރާތްތަކުގެ މުޖުތަމަޢު ކަމުގެ. މިގެ އިތުރުން، ތަރުބިޔަތު ފުރުޞަތު ބަހެއްގައި ބަހުގެ ގޮތުގައި ފުރުޞަތު ބަދަލުގެނައުމާ ތަހުޒީބު ގޮތުން ޚިޔާލު ހުރިކަން މުޖުތަމަޢުގެ ކަމަށް (2018) ޝާނީ އަދި ޝަހުލާ ބައިނަލްއަޤުވާމީ، ދިވެހިބަސް ކުރިއެރުވުމުގެ ޙައްޤާ ހެޔޮގޮތުގައި ދީނީ ބާރުތަކުން މި ޙައްޤާ ފުރުޞަތު ގޮތުގައި އަދާކޮށް، ދިވެހިބަހުގެ ފުރުޞަތު ބަހުގެ ތަހުޒީބު ގޮތުން ޚިޔާލު ހުރިކަމަށް

ހުޅުއްދުން އިތުރުކުރަންޖެހިފައިވާކަން ހުށަހެޅުންތަކެއް ހުށަހަޅައެވެ.

ތައުލީމުދިނުން ދިވެހިބަހާ ޢަރަބިން ބަލަކަށް ހިލުން ބަހުގެ ރިސަރޗް ޑިވެލޮޕްމަންޓް ތަރުޖަމާ ބަހުން ދިރާސާގެ ހުށަހެޅުންތަކުން ހުށަހަޅައެވެ. މިގޮތުން ތައުލީމުދިނުން ދިވެހިބަހަށް ޕްރައިމަރީން ކުލާސްތަކުން ބައިނަލްއަގުވާމީ ގޮތުގެ މަހާރަތްތަށް ތަރައްޤީ ނިޒާމުގެ ތަރައްޤީއާ ކުރިންނަށް ދިވެހިބަހުގެ ފުރިހަމަ ތަޢުލީމާއި އިތުރުކުރަން ޖާގަދެވޭ ހުށަހެޅުންތަކާ ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އިސްކޫލުގެ މަރުޙަލާގައި ކުރެއްވުނު 10 ނޫނީ 12 އަހަރަށް ދިވެހިބަހުން އަނގަބަހުން ބަލައިގެން ލިޔުން މާއްދާ މަރުޙަލާއަކުން ވީ ހިނދު، ދިވެހިބަހުގެ ތަޢުލީމު ނިޒާމުގެ ތަރައްޤީއަށް ދިވެހިބަހުގެ މުޤައްރަރު ފުދޭ ތަޢުލީމާއި އިނގިރޭސިބަހުގެ ބަދަލުގައި ބައިނަލްއަގުވާމީ ބަހުން ދިވެހިބަހާއި ޚާއްޞަ ދުވަހެއް ޚާއްޞަކުރުމުގެ ދިރާސާއަކުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ހުރިހާ މަރުޙަލާއެއް ޒުވާނުންގެ ދިވެހިބަހުގެ ލިޔުމަށް މުދައްރިސުންނާއި ޚިދުމަތްތެރިޔާ ބަދަލުކުރުން މި ހުށަހެޅުންތަކުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ސްކޫލްތަކުގެ (2012) ވިލާގެ ގޮތުގައި ލިޔެފައިވާ މުޤައްރަރާއި ދިވެހިބަހުގެ ސަބަބުން ޒަމާނީ ބަދަލުތަކާ ސަރުކާރުގެ ސިޔާސަތުތަކުން ބަސް ދިރުވައިލުމަށް މަސައްކަތް ދެއްވައިފައިވާ ގޮތުގެ މަޢުލޫމާތު ފޯރުކޮށްދިނުމަށް އިސްލާހުކުރަން ބޭނުންވެއެވެ. މި ޚިޔާލު ފުޅާކުރުމަށް ތަޢުލީމީ ފޮތްތަކުގެ އިސްލާހުތަކެއް ގެނެސްދޭނެއެވެ.

މީގެ އިތުރުން، ތައުލީމުދިނުމުގެ ސިޔާސަތު ބަދަލު އަހަރު ހުސްކޮށް އެނގުމުގެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޚިޔާލު ފުރުސަތުދިނުމަށް އެކަށީގެން 12 އަހަރުދުވަހު ކުރިން ބަސް ދިރާސާކުރުމުން ކުރިން ޓީޗަރުންގެ (1959) އަދި ހަމަޖެހިފައިވާ އާދަޔާ (2003) ހާމަކުރުމަށްފަހު އިރު، ތައުލީމުދިނުމުގެ ދިވެހިބަހުގެ ބަލައި ހިންގާ ފަރާތްތަކުން ޕްރޮގްރާމް އިސްލާހުތަކެއް މި ކަމަށް އިސްލާހުތަކާއި ގުޅުވައިދެނެވެ. އެ ދިރާސާ ޝައުގުވެރިވާގޮތް ގެނެސް އެ ދިރާސާތަކުން ދިވެހިބަހުގެ ސިޔާސަތުތަކަށް ގެނައުމަށް ހުށަހެޅޭ އިސްލާހަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ބަސް ސިޔާސަތުތައް މަޢުލޫމާތު ބަދަލުކުރުމަށް ބަލަހައްޓަވާ ސޮފްޓް ދިވެހިބަހުން އެހީތެރިކަން ފަރާތްތަކާ ގުޅިގެން ސިޔާސަތުތަކުގެ ތެރެއިން މި ދިރާސާގެ ހުށަހެޅުންތަކުން އިސްލާހުތަކެއް ގެނައުމަށް. މީގެ އިތުރުން، ހުށަހެޅުން ހުށަހެޅުމުގައި މަޝްވަރާކުރުން ހާމަކުރުމަށް ދިވެހި ތައުލީމުދިނުމުގެ ހިސާބުގައި ދިވެހިބަހަށް ޚާއްޞަ އުފެއްދުމުގައި އަ ބަހަށް ގެނެސްދޭ ބައިއެއްގެ ގޮތުގައި އެ ދިރާސާ ބަލާކުރުން ޤައުމީ ޚާއްޞަ ކުރިއެރުމުގައި ހަމަ ދިވެހިބަހުގެ ސަފުހާ ކުރިއެރުވުމަށް ތައުލީމުދިނުމުގެ ހުށަހެޅުންތަކުގެ ހާޒިރު ވުމަށް ހުއްދަ ދޭށެވެ. ހުށަހެޅުމުގެ ސިޔާސަތުތަކާއި ސަރުކާރުން ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ދިވެހިބަހަށް އިސްކަންދޭ ބަލައިގަތުމަށް ދިރާސާ ހުށަހެޅުންތަކާ ގުޅެއެވެ.

ނިންމުން

ދިވެހިބަހަކީ ދިވެހީންގެ މާދަރީބަހެވެ. ނަމަވެސް ދިވެހިބަހާއިބެހޭ، ބައެއް ތައުލީމުދިނުން މިހާރު ފާހަގަކުރަނީ މާދީ ބަހަކީ ދިވެހިބަހުގެ ބަދަލުގައި އިނގިރޭސިބަހެވެ. ތައުލީމުދިނުން ދިވެހިބަހަށް ބައިނަލްއަގުވާމީ ގޮތުގެ ސަބަބުތަކުގެ ތެރޭގައި މި ބަހަށް ބަދަލުކުރުމުގެ ތެރޭގައި މި ބަހަށް އެކުލެވޭ ދިރާސާގެ ލިޔުމުގެ ތަފާތު މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅައިފައެވެ. ގޮތުގެ ފަރާތުން އިސްލާހީ ސިޔާސަތުތަކުގެ ދާއިރާގައި ތިބޭ ޓީޗަރުން ސިޔާސަތުތަކާ މަޢުލޫމާތު ދިނުމުގެ ދިރާސާތަކަކީ މި ހުށަހެޅުންތަކުގެ ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

ތައުލީމުދިނުން ދިވެހިބަހަކީ ބައިނަލްއަގުވާމީ މަޢުލޫމާތު އެއް ސަބަބަކީ ކަމަށް ދިރާސާއިން ފާހަގަކުރެވޭ މަޢުލޫމާތާއި ޢިލްމީ ދިރާސާގެ ހައިސިއްޔަތު، ޢަމަލީ ފުރުސަތުތަކެއް، އިސްލާހީ ސިޔާސަތުތަކުން ހުށަހެޅުމުގެ ޕްރޮފެސަރުން އަދި ބަހުގެ މުހިންމު ގޮތަށް، ދިރާސާ އަމަލީ ފުރުސަތު ދިނުމަށް ޤާނޫނީ ގޮތުންވެސް. އަދި ބައެއް މަޢުލޫމާތު ދިރާސާއިން ޚިޔާލު އިސްލާހީ ސިޔާސަތު މަޢުލޫމާތުކުރެވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ދިރާސާ އޮޅޭ، ބައްލަވާ ފަރާތްތަކާ ދިވެހިބަހާ ބައިނަލްއަގުވާމީ ބަދަލުތައް ދެވިއެވެ.

ދިވެހި ތައުލީމުދިނުން ދިވެހި ބަހަށް ބައިނަލްއަގުވާމީ މަޢުލޫމާތު ބަދަލު އަދި ސަރުކާރު ދިވެހިބަހަކީ ނޫނީ އެހެން ބަހަކުން އެ ދިރާސާތަކުގެ ޢަމަލީގޮތުން ދައުރުވީ. އިސްލާހީ ޙަޤީޤަތުގައި ދިރާސާ ހާމަކުރާ ފިޔަވަޅުތަކުގައި، ތައުލީމު އަދިވެސް، އެ ދިރާސާ ބަސް ދިރާސާކުރުން އަނބުރާ ދުވަސްވަރު ބަދަލުވާމުން ފިޔަވަޅު އެޅުއްވި ބަހަކުން ހުށަހެޅި، ނޫނީ އެ ބަހަށް އަހުލުވެރިވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން ބައެއް މުހިންމު ކަންތައް އެ ދިރާސާތަކުން ޢަމަލީގޮތުން އިން ބަސް މަސައްކަތްތަކުގެ ޢަމަލުކުރުމާ، އަދި

ދިވެހިބަހުގެ އަހައްމިއްޔަތާއި ހަމަޖެހުން، އެ ކުދިންނަށް ރަނގަޅަށް ދަސްކޮށްދިނުމާއި ވެސް މުހިއްމުކަމުން ދިވެހިބަހުން ދިވެހިބަހަށް ޕްރޮމޯޓްކުރާ ކަމުގައިވާނަމަ ކަންތައްތަކަށް އިސްކަންދެވެނީއެވެ.

ސިޔާސީ ގޮތުން ހަރުދަނާކުރަމުންދާ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގައި ވެސް މުއައްސަސާތަކުން ދިވެހިބަހުގެ ބޭނުންކުރުމާއި އެކަން ބަލަހައްޓާ ވަކިކުރެވޭ ގޮތުގެ މަގުތަކަކީ ސަބަބެއް ކަމުގައި ނިންމާފައިވަނީއެވެ. ޤާނޫނު-ސާވޭއެގެ މަސައްކަތުގެ ކުދިންނަށް ދިވެހިބަހުން ޢިލްމީ ދިރާސާތަކުން ބައްލަވާ ޤާނޫނު (ނަންބަރު 2012/1) ތަޢުލީމާއި ތަރުބިއްޔަތުގެ، އާދައިގައި އެ ޤާނޫނު އަމަލުކުރާ، ފުރަތަމަ ފާސްކުރެވުނު އާ ޤާނޫނުގައި (ތަޢުލީމު، ދިވެހިބަހުގެ ތަރުޖަމާގެ ޤާނޫނު ނަންބަރު 2020/24ގައި)، ޤާނޫނު-ސާވޭ ކުދިންނަށް، ކުރިން ދިވެހިބަހުން ޢިލްމީދިރާސާ އެކި މާއްދާ މިހާރު ނަތީޖާ ދިވެހިބަހުން ދެވުނު ނިކަމެތިކަމެވެ. ރާއްޖޭގެ މަދަރުސާ ނިޒާމުގައި ދިވެހިބަހުން ދެވޭ ސަމާލުކަން ކުޑަވުމުގެ ނަތީޖާއަކީ ބަލާނަމަ ވެސް އެ ބަހުން އަމާޒުން ކުޑަވެގެން ހިނގާދިޔަ ހާލަތެކެވެ.

ކުދިންގެ މިހާރު ހުރިހާ ގޮތަކުން، މުއައްސަސާ ދިވެހިބަހުން ފަރާތްތަކުން ބަލައި، ދިވެހިބަހާ ބެހޭ ގޮތުން ތަޢުލީމީ އެކިއެކި ގޮތްގޮތުން ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ހިފާފައިވެއެވެ. މިގޮތުން އިންގިރޭސި ކުރަނީ ކަމަށް ކުދިންގެ ދިވެހިބަހުން ސިޔާސީ ގޮތުން ބަލައިލާއިރު އިސްކަންދެވޭ. އެކި މި ބަލައިލާވަޑައިގަތުން، މުއައްސަސާތަކުން ދިވެހިބަހުން ޢިލްމީދިރާސާ ސިޔާސަތުން ކަންތައްތަކެއް، ޢިލްމީދިރާސާ ގެ ބައި މުސްކުޅިންނަކީ ދިވެހިބަހުގެ ކުރިން ޢިލްމީ އިގުތިސާދު. މިގޮތުން މުސްތަޤްބަލުގެ ޢިލްމީދިރާސާ އިހަށް ކުދިން ފާޅުކުރަމުންދާ ކަންކަން، އެ ކުދިންނަކީ ވިސްނުމަށް ދިވެހިބަހަށް ޢިލްމީދިރާސާތަކުގައި، އިސްކަމަށް މާތަކުރުމުގައި ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދައްކަން ފުރުސަތު އެ ކުދިންނަށް އިސްކަންދިނުމަކީ. ދިވެސް ކަމެއް ރަނގަޅު ދިވެހިބަހުން މުއާމަލާތް ކުރުމުގެ ބައިވެރިވުން ކުރިއަރާގެނެއްދޭ. މިގޮތުން ތަރުޖަމާގެ ވާހަކައާއި ދިވެހިބަހުގެ އެކުލެވޭ ގޮތްގޮތުން ޢިލްމީ ކުރިއެރުމަށް ތަޢުލީމީ ދިރާސާގެ ކުރިއެރުމަށް ފުރުސަތުދޭ. ތިންވަނަ ކަމަކީ މުޤާބިލުގައި ދިވެހިބަހުން ދުވަހު ދަރިވަރުން އިސްކަން، ދިވެހިބަސް ޢިލްމީދިރާސާ ކުރިއަށް ފުރުސަތު އިސްކަމަށް. މިގޮ ސަރަހައްދު މަސައްކަތް ވެސް އެހެރީމެ ދަރިވަރުންގެ ދިވެހިބަހަށް ކުރީގެ ބައިގައި ބާރުއަޅައިދީފައިވާ ފުރުސަތު ކުރާނެ. މުއައްސަސާތައް ހަމަކަމެއް ނެތް، މުއައްސަސާ ދޭ ގޮތް ދިވެހިބަހުގެ ބަލާ އުމުރުގެ ފަރާތްތަކުން، ބެލެނިވެރިންގެ ތަރަޖީހު އެ ކުދިންނަށް ދޫކޮށްލަން. މިއީ ދިވެހިބަހުގެ އެކުލެވޭ ސަސްކުރުމުގެ ސިފަތައް ކުރިން ދޭހަވެދާނެ، ކުރިއެރުމަކީ ތަޢުލީމު ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ވާނެ. މިގޮ އިސްކަން ވެސް މުއައްސަސާތަކާއި ދިވެހިބަހަށް ބައިވެރި ބައިވެރިވުން ސިފަވަނީ ސަރުކާރުގެ ކާމިޔާބު، ކުރިއެރުމަކީ ދިވެހި ބަހަށް ކުރިމަތިވާ ކަމުގެ ދިރުމުގައި ހުރިހާ ފަރާތެއްގެ ގޮތުން ރަނގަޅު ދިވެހި ބަސް ދަސްކުރުމަށް ފުރުސަތު ލިބިދާނެއެވެ.

މިއަދުގެ މުއައްސަސާތަކުގެ މުސްތަޤްބަލުގައި ދިވެހިބަހުން ވާހަކަދައްކަން ކުދިން މިހާރު ދިވެހިބަހުން، ދިވެހިބަހަށް ޕްރޮމޯޓް ބަހެއްގެ ގޮތުގައި، އެ ކުދިން ބަޔަކު ދިވެހިބަހުން ކުރިއަރަމުންދާ އެއް ހަރުދަނާ ގޮތަކަށް ބަދަލުވެފައިވެއެވެ. ދިވެހިބަހަށް ދިވެހި ގުޅުންހުރި އާއިލާ ގައި ބަހަކީ ވިސްނާ ދިވެހިބަހުގެ ކުރިއަރަމުންދާ ބަލައިލާއިރު ކުރިއެރުމުގެ މުސްތަޤްބަލުގައި އެ ބަސް ބަސްބުނުމަށް މިތިބި މިއަދުގެ މުއައްސަސާތަކުން އެ ބަސް ދަސްކޮށްދިނުމުގެ ފުރުސަތު. އެ ކުދިންނަކީ އެބަހަށް ތަރުބިއްޔަތު ބަހަރާތުގެ ފުރުސަތުދޭ. އަދި ބަލައިލާނަމަ މި ސަރަހައްދުގެ ތަރުޖަމާގެ ދިވެހިބަހުގެ އެކުލެވޭ މައިގަނޑު ރަސްމީ ސަބަބުތައް ކަމުގެ ކުރިއެރުމަށް ފުރުސަތު ދެވޭނެއެވެ. ދިރާސާގެ ނަތީޖާތަކުން ފާހަގަކުރެވުނު ކުދިންނަށް ތަޢުލީމީ ސިޔާސަތުތަކުން ސިޔާސީ އިލްތިޒާމުގައި، އެ ކަމަށް ވާހަކަދައްކާ ދަރިވަރުންގެ ދިވެހިބަހުން ޢިލްމީ މި ދިރާސާގެ ނަތީޖާތަކުން ވަކިވެގެންވެއެވެ.

ނަތީޖާ

މި ދިރާސާގައި "ދަރިވަރު" ހިމެނޭގޮތުން ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި، ދިވެހިބަހުގެ އާންމު ބަސްމަގުގައި އެ ތަޢުލީމުގެ ބޭނުން ކުރުމުގައި ޢިލްމީ އެކި ދިވެހި ތަޢުލީމުގެ ގޮތުގައި ދިވެހިބަހުގެ އިސްކަމުގެ (2023) ތަރުޖަމާގައި މި ވަގުތު ނަތީޖާ ތަޢުލީމާއި ތަރުބިއްޔަތު، އެއީ ބޭރު ބަހެއްގެ

ހަރުކަތްތަކުގެ ގޮތުގައި ފޯނިކްސް ޕްރޮގްރާމާއި ހަރަކާތްތަކަކީ ހިމެނޭ ސިފަތައް. މިގޮތުން، "ފޮނިކް-ސައުންޑް"، "މޮޑިއުލް" ފަދަ ހަރަކާތްތައް ހިމެނެއެވެ. ބަހުސްކުރުމަށް ފަދަ ހަރުކަތް ބޭނުންކުރުމާއި ބައެއް ޓީޗަރުން ބަޔަކު ކުޑަ ކުދިން އަޅާ ބަލާ ހަރަކާތްތަކުގެ ގޮތުގައި. 'މޮޑަލް' އަދި 'މޮސްމޮޑަލް'، މި ދެ ހަރުކަތް ބަލަހައްޓާ ގޮތުގައި މުހިންމު ކަމެއް ވެސް 'މޮސްމޮޑަލް' ބަލަހައްޓާ އެއްގޮތަށް، މޮޑަލާއި ދިވެހި ހަރުކަތްއަޅަމުން، އެގޮތުން ބޭނުންކުރެވިފައިވާކަމެވެ.

ހަވާލާ ދިނުން

ހަމީދު، ހަސަން. (2002). މަދަރުސީ ތަޢުލީމު ހަރަކާ އަސާސީ ލެއްވެވި. ފުރަތަމަ، 4(04)، 11-12.

ހަލީމް، އަމް. އަޒީ. (2018). ޒަމާނީ ޕްރީސްކޫލް އެއްގޮތް ފުރުޞަތުގެ އެއްގޮތް ޒަމާނީ ސްކޫލް ޒަމާނީ ސްކޫލްތަކުގެ: ދަ އެކަސްޓާރ ހަރަތަޢުލީމް ޓީޗަރ ޒަމާނީ ޕްރީސްކޫލް އެއްގޮތް ފުރުޞަތު. ނޫހާ، އެކަސްޓާރ ދިރާސާ ފުރުޞަތު.

ހިންގުން، އަލީ. (2001). ޒަމާނީ ތަޢުލީމީ ގަނޑުގައި: އެކު އޮފިސަރުން. އަލީ ޒާހިރު، އަލީ. ހިންގުން އަދި ޔޫ. ހަލީ (އެޑިޓަރުން)، ދަ ގޮތެއް ބަސް އަދި ޒަމާނީ ތަޢުލީމީ ގަނޑުގައި އިން ފުރުޞަތުތަކުގެ (ސ. 18-3). ޕަބްލިޝަރ: ބޮޑިލާ.

އަބްދުއްރަޙީމް، އިސްމާޢީލް ހަމީދު. (2014). ދިވެހިބަހާ ގުޅޭ ދިވެހި ޤައުމުގެ ވިސްނުން ހުރި ހާލަތެއް؟ ދަ މޯލްޑިވްސް ނޭޝަނަލް ޖަރނަލް އޮފް ރިސަރޗް، 2(1)، 94-73.

އެން.ބީ.އެސް. (2023). މޯލްޑިވްސް ޕޮޕިއުލޭޝަން އެންޑް ހައުސިންގ ސެންސަސް. މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ: ނޭޝަނަލް ބިއުރޯ އޮފް ސްޓެޓިސްޓިކްސް. http://statisticsmaldives.gov.mv/

ނިޝާނާ، އާރް. (2020). އަންގަސްޓަބީކޮށްގެން އޮފް ދަ އިމްޕެކްޓް އޮފް މަދަރު ބަހެއް ލަރނިންގ. އިންޓަރނޭޝަނަލް ޖަރނަލް އޮފް ބިޒްނަސް އިން ސައިންސް ރިސަރޗް އެންޑް ޑިވެލޮޕްމަންޓް، 5(1)، 80-77.

ނޭޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޑިއުކޭޝަން. (2015). ދިވެހިރާއްޖޭގެ މަދަރުސީ ނިޞާބުގެ ފުރޭމް ވޯކް. މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ: ނޭޝަނަލް އިންސްޓިޓިއުޓް އޮފް އެޑިއުކޭޝަން، މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަން.

ނޯލްވޫރު، ޖޭ. އަދި ޝަރީފް، ޖީ. (2015). އޭން އިންޓަރޕްރެޓޭޝަން: ޒަމާނީ ގޮތުގައި ލިއުނު އިން ޒަމާނީ ޕްރީސްކޫލް އެއްގޮތް ފުރުޞަތު. އިންޓަރނޭޝަނަލް ޖަރނަލް އޮފް ސޯޝިއޮލޮޖީ އޮފް ލޭންގުއޭޖް، 2015(232)،12-1. https://doi.org/10.1515/ijsl-2014-0039

ރަޝީދު، އަނީސާ. (2023). މާދަރީބަހުން ބަހައް ދަރިވަރުންނަށް ފަހަކަށް ކިޔަވައިދޭން ނޫނަސްތޯ މިނިސްޓްރީގެ ކަންބޮޑުވުން. ރާއްޖެ.އެމްވީ. https://raajje.mv/131615

ބަނޑާރަ، ކޭ. (2010). ދި އިމްޕޯޓެންސް އޮފް މަދަރު ޓަންގ ބޭސްޑް މަލްޓިލިންގުއަލް ފޯރ އެޑިއުކޭޝަނަލް ކޮލިޓީ. ކޮލިޓީ ފޯރ ދަ އެޑިއުކޭޝަން ގްލޯބަލް މޮނިޓަރިންގ ރިޕޯޓް 2005، ދަ ކޮލިޓީ އިމްޕެރެޓިވް. ޔުނެސްކޯ ޕަބްލިކޭޝަން.

ބާރނސް، އާރް. ޖީ. (2000). އިންޓަރޕްރެޓޭޝަން ޖީ ރިސަރޗް މެތަޑްސް. ލަންޑަން: ސޭޖް ޕަބްލިކޭޝަންސް.

ކްރިސްޓަލް، ޑީ. ޖެ ބަރްޓަނަ. (2012). އެޑިއުކޭޝަނަލް ރިސަރޗް: ޕްލޭނިންގ، ކޮންޑަކްޓިންގ، އިވެލުއޭޓިންގ ކޮންޓިޓޭޓިވް އެންޑް ކޮލިޓޭޓިވް ރިސަރޗް. ފޯތް އެޑިޝަން. ޕިއަރސަން އެޑިއުކޭޝަން

ކްރިސްޓަލް، ޑީ. (2000). ލެންގުއޭޖް ޑެތް. ކޭމްބްރިޖް: ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް.

ކްރިސްޓަލް، ޑީ. (2008). ހައު ލެންގުއޭޖް ވޯކްސް. އޮސްޓްރޭލިއާ: ޕެންގުއިން.

ކާއި، ޖީ. އެމް.، މެކްޑޮނަލްޑް، ޖޭ. އަދި މެރިޑިތް، ޖޭ. ސީ. (2006). ޖީ ލަނާވާ ކޮންޓެކްސްޓް: އޭން އިންޓަރޕްރިޓިވް ރިސަރޗް ވިތް ލެންގުއޭޖް ލަރނަރސް. ޖަރނަލް އޮފް މަލްޓި އެޑިއުކޭޝަނަލް ރިސަރޗް ސްޓަޑީސް، 7(2)، 67-62.

ކޫޕަރ، އާރ. އެލް. (1989). ލެންގުއޭޖް ޕްލޭނިންގ އެންޑް ސޯޝަލް ޗޭންޖް. ކެމްބްރިޖް: ކެމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް.

އަފީފް، ހަމީދާ. (2014). ވަނަވަރުއޮޅުވުމުގައި ބަސް މަސްހުނިކުރުން: ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ޔުނިވަރސިޓީގެ ދަރިވަރުން ދިވެހިބަހުން ވަނަވަރުއޮޅުވުން ދޫކުރުން، ދިވެހިބަހާއި އިނގިރޭސިބަހުން މަސްހުނި ކުރުމުގެ ދިރާސާ، (މާސްޓަރސް ޑިސަރޓޭޝަން). ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ޔުނިވަރސިޓީ.

އެބަހާޑް، ޑޭވިޑް އެމް.؛ ސިމަންސް، ގެރީ އެފް.؛ އަދި ފެނިގް، ޗާލްސް ޑީ. (2019). ސަމަރީ ބައި ކަންޓްރީ، އެތްނޮލޮގް: ލެންގުއޭޖަސް އޮފް ދަ ވޯލްޑް (22ވަނަ އިސްދާރު). ޓެކްސަސް: ސިލް އިންޓަރނޭޝަނަލް.

އެލިސް، އާރ. (2003). ދަ ސްޓަޑީ އޮފް ސެކަންޑް ލެންގުއޭޖް އެކުއިޒިޝަން. އޮކްސްފޯޑް: އޮކްސްފޯޑް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް.

އެގްޒްޓްރާ، ގަބްރިއަލް.، ކްރިސްޓޮފަރސަން، އެޗް. އަދި ކަބްލޮވާ، އެލް. (1996). ކޮންޓެމްޕަރަރީ ޕާސްޕެކްޓިވްސް: އޮން އިންޓަރޑިސިޕްލިނަރީ. ސްޓޮކްހޯމް: އަލްމްކުއިސްޓް އެންޑް ވިކްސެލް.

ވެލްޗާ، އެލް. (2013). ނިއު އެސްޓިމޭޓްސް އޮން ދަ ރޭޓް އޮފް ލެންގުއޭޖް ލޮސް. ދަ ރޮސެޓާ ޕްރޮޖެކްޓް (ވެބް ލިންކް). http://rosettaproject.org/blog/02013/mar/28/new-estimates-on-rate-of-language-loss/

މައުމޫން، ހުމޫދާ. (2002). އަ ޑިސްކްރިޕްޓިވް އެނަލިސިސް އޮފް ދަ ދިވެހި ލެންގުއޭޖް. މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ: މޯލްޑިވްސް ނޭޝަނަލް ސެންޓަރ ފޯރ ހިސްޓޮރިކަލް ރިސާޗް.

މިއަރސް-ސްކޮޓަން، ސީ. (2006). މަލްޓިޕަލް ވޮއިސަސް: އެން އިންޓްރޮޑަކްޝަން ޓު ބައިލިންގުއަލިޒަމް. އޮކްސްފޯޑް: ބްލެކްވެލް.

މުޙައްމަދު، ނަޝީދާ. (2020). ފަސްޓް ލެންގުއޭޖް ލޮސް އެންޑް ނެގެޓިވް އެޓިޓިއުޑްސް ޓުވާޑްސް ދިވެހި އެމަންގ ޔަންގ މޯލްޑިވިއަންސް: އިޒް ދަ އިންގްލިޝް-މީޑިއަމް އެޑިއުކޭޝަން ސިސްޓަމް ޓު ބްލޭމް؟ ޓެސޯލް ކުއާޓަރލީ، 54(3)، 743-772.

މުޙައްމަދު، ނަޝީދާ. (2019). ފްރޮމް އަ މޮނޮލިންގުއަލް ޓު އަ މަލްޓިލިންގުއަލް ނޭޝަން: އެނަލައިޒިންގ ދަ ލެންގުއޭޖް އެޑިއުކޭޝަން ޕޮލިސީ އިން ދަ މޯލްޑިވްސް. އިން އޭ. ކިރްކްޕެޓްރިކް، އ. އަދި ލިޑިކޯޓް، (އެޑިޓަރުން). ދަ ރޫޓްލެޖް އިންޓަރނޭޝަނަލް ހޭންޑްބުކް އޮފް ލެންގުއޭޖް އެޑިއުކޭޝަން ޕޮލިސީ އިން އޭޝިއާ. ރޫޓްލެޖް.

މުޙައްމަދު، ނަޝީދާ. (2013). ދަ ޗެލެންޖަސް އޮފް އިންސްޓްރަކްޝަން: އަ ވިއު ފްރޮމް މޯލްޑިވިއަން ސްކޫލްސް. (ސ.ސ. 37-41). ރޫޓްލެޖް، http://www.tandfonline.com/loi/rclp20

މުޙައްމަދު، ނަސީމާ. (2002). ދިވެހިންގެ ތަރިކަ 1، 2، 3، 4. މާލެ: ދިވެހިބަހާއި ތާރީޚަށް ޚިދުމަތްކުރާ ޤައުމީ މަރުކަޒު.

ފްރިޓްޒް، އެސް. (2002). ދަ ދިވެހި ލެންގުއޭޖް: އަ ޑިސްކްރިޕްޓިވް އެންޑް ހިސްޓޮރިކަލް ގްރާމަރ އޮފް މޯލްޑިވިއަން އެންޑް އިޓްސް ޑައިލެކްޓްސް. ޖަރމަނީ: އާގަން ވާލާގ.

ފިޝްމަން، ޖޭ. (1999). ހޭންޑްބުކް އޮފް ލެންގުއޭޖް އެންޑް އެތްނިކް އައިޑެންޓިޓީ. އޮކްސްފޯޑް: އޮކްސްފޯޑް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް.

ފްރޮމްކިން، ވީ.، ބްލެއާ، ޑޭވިޑް، އަދި ކޮލިންސް، ޕީ. (1999). އެން އިންޓްރޮޑަކްޝަން ޓު ލެންގުއޭޖް. އޮސްޓްރޭލިއާ: ހާކޯޓް ބްރޭސް އޮސްޓްރޭލިއާ ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް.

ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓް. (2020، ނޮވެމްބަރު 10). ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2020)، ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓް، 49(236)، 1-12. https://www.moe.gov.mv/assets/upload/Education_Act.pdf

ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓު. (2012، ޖަނަވަރީ 4). ޗުއްޓީ ސުލޫކު ހިންގުމުގެ ޤާނޫނު (ނަންބަރު 2012/1)، ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓު، 41(2)، 1-12. https://old.mvlaw.gov.mv/pdf/ganoon/chapterII/1-2012.pdf

ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓު. (2011، މެއި 11). ދިވެހި ރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ބަހަށް އިސްނަންދިނުމުގެ ޤާނޫނު (ނަންބަރު 2011/09)، ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ގެޒެޓު، 40(71).

ދިވެހިބަހުގެ އެކަޑަމީ. (2023). ރަދީފު.އެމްވީ އެޕް. ދިވެހިރާއްޖެ: ދިވެހިބަހުގެ އެކަޑަމީ https://www.radheef.mv

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީ. (2008). މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ. https://majlis.gov.mv/storage/downloads

ލަސަގަބަސްތަރ، ޑީ. (2017). ލޭންގުއޭޖް ލަރނިންގ މޮޓިވޭޝަން އެންޑް ލޭންގުއޭޖް އެޓިޓިއުޑްސް އިން މަލްޓިލިންގުއަލް ސްޕެއިން ފްރޮމް އޭން އިންޓަރނޭޝަނަލް ޕަރސްޕެކްޓިވް. މޮޑަރން ލޭންގުއޭޖް ޖަރނަލް، 101(3)، 583-596. https://doi.org/10.1111/modl.12414

ލިޔުންތެރިންގެ ގުޅުން. (2023). ލިޔުންތެރިންގެ ގުޅުމުގެ 13 ވަނަ އަހަރީ ޖަލްސާގައި ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އިބްރާހީމް މުހައްމަދު ސާލިހް ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅު. ލިޔުންތެރިންގެ ގުޅުން. http://www.liyuntherin.org/archives/34992

ސްޕޮލްސްކީ، ބީ. (2012) ދަ ކޭމްބްރިޖް ހޭންޑްބުކް އޮފް ލޭންގުއޭޖް ޕޮލިސީ. އިންގްލޭންޑް: ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް.

ސްޕޮލްސްކީ، ބީ. (2004). ލޭންގުއޭޖް ޕޮލިސީ. އިންގްލޭންޑް: ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް.

ސަވިލް-ޓްރޮއިކް، އެމް. (2006). އިންޓްރޮޑިއުސިންގ ސެކަންޑް ލޭންގުއޭޖް އެކުއިޒިޝަން. ކޭމްބްރިޖް: ކޭމްބްރިޖް ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް.

ޖޭ ބަރަސް، ޖީ. (2008). ޕްރޮޓެކްޓިންގ ފޯރ ބަލްގޭރިއަން: ޕްރޮމޯޓިންގ ޕްރެސްޓީޖް އެޑިއުކޭޝަނަލް އެންޑް ބިހޭވިއަރަލް ޗޭންޖަސް އިން ދަ މޯރަލް ލޭންގުއޭޖް އަވެއިލަބިލިޓީ ސްޓޭޓަސް - މަލްޓި ނެޝަނަލް ލޭންގުއޭޖަސް. (ޕީއެޗްޑީ ތީސިސް). ޔުނިވަރސިޓީ އޮފް ވިކްޓޯރިއާ: ވިކްޓޯރިއާ ޔުނިވަރސިޓީ.

ޓާރިކް، އާމިނަތު. (2018). ބޭރު ބަސްތަކުގެ އަސަރު ދިވެހިބަހަށް ކުރާ ނުފޫޒު: ދިރާސާއެއް. ދަ މޯލްޑިވްސް ނޭޝަނަލް ޖަރނަލް އޮފް ރިސަރޗް، 6(6)، 83-96.

ޓީބަކާބާގާ، ވައި. (2009). ލޭންގުއޭޖް އެންޑް އައިޑެންޓިޓީ އިން ޓްރާންސިޝަން އިން ބޮސްނިއާ: އަ ސޯޝިއޯލިންގުއިސްޓިކް އެނަލިސިސް (ޕީއެޗްޑީ ތީސިސް). ބޮސްނިއާ.

ޙަމީދު، މުހައްމަދު. (2023 އޮގަސްޓް 19). އިސްކޫލްތަކުގައި އިނގިރޭސި ބަހުން ކިޔަވައިދޭން ނިންމީ ޕާލިމެންޓުގެ ފަރާތުން ކުރި އިޖުތިހާދުގައި. ސަން.އޮންލައިން. https://sun.mv/181006

ޖަރނަލް، ޖީ. އަލީ މާލިކު، ޖީ.ޖީ. (1971). ޕާރސްޕެކްޓިވް އަ ފިއުޗަރ އޮފް ލޭންގުއޭޖް ޕްލޭނިންގ. ޖޭ، ރުބިން އެންޑް ބީ. އެންޑް ޖަރނަލް (އެޑިޓަރުން) ކެން ލޭންގުއޭޖް ބީ ޕްލޭންޑް؟ (ސަފްހާ. 195-215). ހޮނަލުލު: ދަ ޔުނިވަރސިޓީ ޕްރެސް އޮފް ހަވާއީ.

ޖޮން، އައި. އަލީ ޖަމާލް، އެމް. (2018). ދަ ބެނެފިޓްސް އޮފް ލޭންގުއޭޖް ޓްރާންސްފަރ ތު ގްލޯބަލް ޑިވެލޮޕްމަންޓް: ކޮރިއަން އިންގްލިޝް ލާނަރސް ފޮކަސް ޓްރާންސްފަރ ބިފޯރ ލޭންގުއޭޖް އެޑިއުކޭޝަން ރިޕޯޓް އެން އެޑިއުކޭޝަނަލް ކޮންސަރވޭޝަން، ލޭންގުއޭޖް އެޑިއުކޭޝަން ސަރވޭޝަން އޮފް ކޮރިއާ، 12، 274-314.